رسول اللهﷺ وفرمایل

لیکوال: مولانا وحیدالدین خان

ژباړه: رحمت شاه فراز

کابل؛ ۱۴۰۴ل

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتاب پېژندنه:

کتاب: رسول اللهﷺ وفرمایل

لیکوال: مولانا وحیدالدین خان

ژباړه: رحمت شاه فراز

ډیزاین: محمدافضل ذاکر

پاڼو شمېر: ۱۲٤ مخه

چاپځای: لومړی، ۱۴۰۴ل

چاپشمېر: ۱۰۰۰ ټوکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړ لیک

۰۰۱- د علم ارزښت ۱
۰۰۲- علم ترلاسه کړئ ۲
۰۰۳- د زدکړې مزاج ۳
۰۰۴- د علم خزانه ۵
۰۰۵- د علم ترلاسی.. ٦
۰۰٦- د علم ډالی.. ۷
۰۰۷- د علم لوړاوی ۸
۰۰۸- د علم خوندیتوب ۹
۰۰۹- علم د علم لپاره ۱۱
۰۱۰- بې ګټې علم.. ۱۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

۰۱۱- وده کوونکی شخصیت........................... ۱۲
۰۱۲- له پوهېدونکي پوښتنه کول........................... ۱۳
۰۱۳- د خدای په نعمتونو کې غور او فکر ۱۴
۰۱۴- غور او فکر ۱۵
۰۱۵- علمي خاکساري ۱۶
۰۱۶- تعلیم او تربیه........................... ۱۷
۰۱۷- علم او سنجیدګي ۱۸
۰۱۸- د علم زیاتوالی........................... ۲۰
۰۱۹- بې ځایه پلمه ۲۱
۰۲۰- له زړه نه پوښتنه کول........................... ۲۲
۰۲۱- د حکمت خبره ۲۲
۰۲۲- بلند همتي ۲۳
۰۲۳- تلپاتې عمل........................... ۲٤
۰۲۴- د زمانې پوهه ۲۵
۰۲۵- باهدفه ژوند........................... ۲٦
۰۲٦- ګټه رسونه ۲۷
۰۲۷- په چوپتیا کې خلاصون........................... ۲۹
۰۲۸- دوه ببلې ځانګړنې ۳۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

۰۲۹- په صبر سره بریا........................ ۳۲
۰۳۰- له ډغرو وهلو ډډه کول........................ ۳۲
۰۳۱- له ځانه ټیټ ته وګورئ........................ ۳۳
۰۳۲- روانه زمانه ۳٤
۰۳۳- ناهیلي نه........................ ۳٦
۰۳۴- غوره اخلاق........................ ۳۷
۰۳۵- بې نفسه انسان ۳۸
۰۳٦- بدۍ له منځه وړل........................ ۳۹
۰۳۷- ګناه څه ده؟ ٤۰
۰۳۸- د ګاونډي حق ٤۱
۰۳۹- په کوچنیانو شفقت او د لویانو درناوی ٤۲
۰۴۰- په ژمنه درېدل ٤۳
۰۴۱- د احسان بدله........................ ٤٤
۰۴۲- د نورو په غم نه خوشالېدل........................ ٤٥
۰۴۳- ښه ګمان ساتل........................ ٤٦
۰۴۴- احسان منل........................ ٤۷
۰۴۵- له تېروتنې وروسته پښېماني........................ ٤۹
۰۴٦- د وجدان غږ ٥۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

۰۴۷- امانتونه سم وسپارئ........................... ۵۱
۰۴۸- سوله ییز کلچر.............................. ۵۲
۰۴۹- سوله ییز ذهنیت ۵۳
۰۵۰- سوله ییز ښاري ٥٤
۰۵۱- له زیانه ځان وژغورئ........................ ٥٦
۰۵۲- ډېر لوی ځواک ۵۷
۰۵۳- سوله بهتره ده................................ ۵۸
۰۵۴- ټولنیز خدمت ۵۹
۰۵۵- ټول انسانان یو دي ٦۰
۰۵٦- د مشورې ارزښت........................... ٦١
۰۵۷- خبرې بندول نشته........................... ٦٣
۰۵۸- له منلو مخکې پلټنه ٦٤
۰۵۹- ټول انسانان ورونه، ورونه....................... ٦٥
۰٦۰- درې حرام شیان ٦٦
۰٦١- هر کس مسؤل دی ٦٧
۰٦٢- له هر یوه سره مرسته ٦٨
۰٦٣- نرمه رویه..................................... ٦٩
۰٦۴- د رحم فورمول ٧۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

٠٦٥- خپلمنځي درناوی........................ ۷۲
٠٦٦- مذهبي درناوی........................ ۷۳
٠٦٧- په دښمن کې ملګری........................ ۷٤
٠٦٨- له نرمي نه بې برخې........................ ۷٥
٠٦٩- د ساده‌ګي اهمیت........................ ۷٦
٠٧٠- د پاکوالي ارزښت........................ ۷۷
٠٧١- د منځ لاره........................ ۷۸
٠٧٢- په عاجزي کې بلندي........................ ۷۹
٠٧٣- بې ځایه لګښت نه........................ ۸۱
٠٧۴- اجتماعي برکت........................ ۸۲
٠٧٥- د انصاف تقاضا........................ ۸۳
٠٧٦- له حق نه زیات نه اخیستل........................ ۸٤
٠٧٧- د نورو لپاره هم د ځان په څېر........................ ۸٥
٠٧٨- اقتصادي خپلواکي........................ ۸٦
٠٧٩- رزق د خدای له لوري........................ ۸۸
٠٨٠- قناعت........................ ۸۹
٠٨١- سوال نه کول........................ ۹۰
٠٨٢- د تجارت لویه برخه........................ ۹۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

۰۸۳- د زحمت مړی.................................۹۳
۰۸۴- په ژبې بندیز ۹٤
۰۸۵- د غیبت کفاره ۹۵
۰۸٦- جامع نصیحت ۹۵
۰۸۷- صبر او اعراض.................................۹۷
۰۸۸- یو طرفه زغم.................................۹۸
۰۸۹- د مخ گرځولو تگلاره ۹۹
۰۹۰- په صبر کې بریا ۱۰۰
۰۹۱- په واړه شر قناعت ۱۰۱
۰۹۲- د زغم په مټ دفاع ۱۰۲
۰۹۳- غوسه نه................................. ۱۰۳
۰۹۴- د غوسې حل لاره ۱۰٤
۰۹۵- له شیطان نه پناه وغواړئ................................. ۱۰٦
۰۹٦- زورور څوک................................. ۱۰۷
۰۹۷- په سختي کې اساني ۱۰۷
۰۹۸- د اسانې لارې انتخاب................................. ۱۰۹
۰۹۹- په ناخوښو کې خیر ۱۱۰
۱۰۰ یوه دعا................................. ۱۱۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

۰۰۱- د علم ارزښت

د اسلام پیغمبرﷺ په ۵۷۰ز کې د عربو په مکې ښار کې نړۍ ته راغی. په ۶۱۰ز کې یې چې عمر څلوېښت کاله شو، نو الله تعالی نبوت ورپېرزو کړ. د خدای له لوري لومړنۍ وحي دا وه، چې «ولوله! د خپل هغه رب په نامه چې پیدا یې کړ. د وینې له ټوټې یې انسان پیدا کړ. ولوله! او ستا رب ډېر مهربان دی. هغه چې په قلم سره یې ښوونه وکړه.» (العلق)

حقیقت دا دی، چې علم د ټولو انساني پرمختګونو د پیل ټکی دی. الله تعالی انسان له ظاهري پلوه د حیوان په بڼه پیدا کړی دی. خو انسان ته یې یوه ځانګړې وړتیا وربښلې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه د انسان ذهن دی. انساني ذهن ته بې اندازې غیرعادي وړتیا ورکول شوې ده. د دې وړتیا راژوندي کول علم او پوهه غواړي. د علم په مټ انساني ذهن وده مومي او ورو په ورو اعلی درجو ته لوړېږي.

د علم په مرسته انسان د تاریخ پوهه ترلاسه کوي. د فطرت رازونو ته لاره مومي. د شیانو له ظاهر نه تېرېږي او حقیقت ته یې رسېږي. د علم دا ارزښت د یوه انسان لپاره هم همدومره مهم دی څومره چې د بل انسان لپاره د اهمیت وړ دی.

۰۰۲- علم ترلاسه کړئ

نبي کریم ﷺ وفرمایل: «د علم ترلاسی په هر مسلمان سړي او مسلمانې ښځې فرض دی» دا حدیث په اسلام کې د علم ارزښت راښیي. د خدای معرفت ته له علم پرته نه شو رسیدلی. د همدې لپاره د علم ترلاسی فرض ښودل شوی دی. علم د انسان شعور ته وده ورکوي. علم د انسان د ذهن

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریڅې پرانیزي. له علم سره د فکر دایره پراختیا مومي. د علم په مټ انسان په ژورو حقایقو د پوهېدو وړتیا ترلاسه کوي او د نورو انسانانو د تجربو په اوړو خپل ذهني معیار لوړولی شي.

د مذهبي او روحاني ارتقاء لپاره علم د لزوم تر بریده ضروري دی. له علم سره د انسان ذهن پوخوالی مومي. د علم په مټ د فکري ارتقاء بهیر پیلېږي. له پوهې پرته نه انسان مقدس کتابونه لوستلی شي او نه د تاریخ او کایناتو په اړه خبرېدلی شي. پوهه انسان له حیواني پوړی راپورته کوي او انساني پوړی ته یې رسوي.

۰۰۳- د زدکړې مزاج

د دوهم خلیفه حضرت عمر رضي الله عنه په اړه ویل کېږي چې ده به چې له هر چا سره ولیدل، نو یو نه یو څه به یې ترې زده کول. په بله ژبه به وواېو چې په عمر رضي الله عنه کې به د زدکړې بهیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

(learning process) تل فعال و.

دا کار کله کېږي؟ هله کېږي، چې انسان له چا سره مخ کېږي، نو په پرانیستي ذهن ورسره وویني. هغه ته د ښوونې په ځای له هغه نه د زدکړې کوشش وکړي. د زدکړې د دې بهیر د ګټور جریان لپاره پکار ده چې انسان متعصب فکر ونه لري او د لویي احساس ورسره نه وي. د انسان مزاج دا وي، چې هر څه چې مخې ته راځي، سمدستي به غبږه ورکوم؛ چې کله زما تېروتنه راپه ګوته شي، نو سمدستي به د خپلې تېروتنې اعتراف کوم او سمون ته به یې متې رانغاړم.

د زدکړې د بهیر په ګټور کولو کې به د ښوونکي نقش هم مهم وي، خو له هغه نه ډېر لاس په کې د زده کوونکي دی. په زده کوونکي کې چې سم مزاج څومره زیات وي، هماغومره به له نورو نه ترلاسی ورته اسانه وي. په دنیا کې هره شېبه د علم او عرفان باران ورېږي. یوازنی شرط دا دی، چې له انسان سره یې د ترلاسي ظرف موجود وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۰۰۴- د علم خزانه

د اسلام پیغمبرﷺ وفرمایل: «پوهه د مؤمن ورکه ده، هر چېرې یې چې ومونده، د مؤمن ده.» دا حدیث د علم افاقیت په ډاګه کوي. د دې معنا دا ده، چې پوهه چې هر چېرته او له هر چا سره وي، په یو شان د ټولو انسانانو برخه ده.

علم مشترکه خزانه ده. علم د چا اجاره نه ده، علم له هر ډول تعصباتو نه لوړ دی. علم د لمر په شان دی. د لمر په رڼا کې چې څومره حق د یوه انسان دی، هماغومره حق د بل انسان هم دی.

د علم په تړاو د افاقیت دغه تصور ډېر اړین دی. له دې تصور پرته د علم پرمختګ ناشونی دی. د علم خزانه دومره پراخه ده چې هر څومره ترې ولګول شي، بیا هم کمی په کې نه راځي. علم یو داسې ناپایه سمندر دی، چې د هر تږي تنده ورماتوي. خو خپله زېرمه یې بیا هم هماغومره پاتې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي، څومره چې پخوا وه.

۰۰۵- د علم ترلاسی

نبي کریمﷺ وفرمایل: «علم ترلاسه کړئ ان که په چین کې هم وي» دا حدیث راته ښیي، چې د علم په ترلاسي کې باید هیڅ ډول تعصب او پلمه هم خنډ نه شي.

په پخوا زمانو کې د چین سفر له ستونزو ډک سفر ګڼل کېده. د همدې لپاره ویل شوي چې علم ترلاسه کړئ ان که په چین کې هم وي. دا په دې معنا ده، چې هر ډول ستونزې وزغمئ او علم ترلاسه کړئ، یوه شي ته هم په دې کار کې د خنډ په سترګه مه ګورئ. له علم پرته انسان د خامې اوسپنې غوندې دی. دا علم دی چې له انسان نه فولاد جوړوي. د ژوند په ساده خبرو انسان بې علمه هم پوهېدلی شي. خو د ژوند ژورو ته کوزېدل له علم پرته ناشونی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له دې حدیث نه ښکاري، چې د علم لپاره سفر کول اړین دی. له سفر پرته په علم کې لویه زیاتونه نه پیښیږي. سفر د انسان ذهني افق ته وده ورکوي. سفر انسان له ځایي پوهې نه نړیوالې پوهې ته رسوي.

۰۰٦- د علم ډالۍ

نبي کریمﷺ وفرمایل: «هیڅ پلار خپل اولاد ته له تعلیم نه غوره ډالۍ نه ده ورکړې.» بله هره ډالۍ مهالنۍ وي خو علم یوه داسې ډالۍ ده، چې هیڅ کله پای نه مومي. د هر انسان لومړنی ښوونځی خپله کورنۍ وي. د دې ښوونځي ښوونکي مور او پلار وي.

دا حدیث مو په یوه وخت کې په دوو خبرو پوهوي. یو دا چې مور او پلار باید لومړی په خپله تعلیم یافته وي ځکه مور او پلار چې تعلیم ونه لري، نو نه به د علم په اهمیت پوه شي او نه به د اولادونو په تعلیم کې خپله دنده سرته ورسولی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بله خبره دا ده، چې کورنۍ د ماشوم لپاره یوازې د پالنې ځای نه دی، د ماشوم د تعلیم او تربیې زانګو هم ده. هره کورنۍ د ښوونې او روزنې یوه اداره بویه. له دې پرته هره کورنۍ نیمګړې او نیمکله کورنۍ ده، نه په پوره معنا کامله کورنۍ.

۰۰۷- د علم لوړاوی

د اسلام پیغمبر وفرمایل: «د شهید له وینې نه هم د عالم د قلم سیاهي ډېره غوره ده.» دا حدیث راته ښیي، چې د علم لوړاوی او عظمت له نورو ټولو شیانو ډېر دی.

د دې وجه دا ده، چې علم په ذهن پورې تعلق نیسي. په علم سره ذهن روغتیا مومي، ذهني سوچ ته وده ورکوي، د علم له امله ذهن په چارو ډېر ښه پوهېدلی شي او په ډېر بهتر انداز کې د پلان جوړولو وړتیا ترلاسه کوي.

ټول بدني بهیرونه محدود بهیرونه دي. خپل ټاکلي حد ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې ورسيږي، بدني بهير هم دريږي. خو د علم خبره بيا فرق کوي. هغه انسان چې علم يې ترلاسه کړی وي، د هغه شخصيت تر نامحدودو حدونو پراختيا مومي. دا ډول انسان د ټولو قيدونو له پاسه د فکر کولو جوګه وي او يو داسې انسان ترې جوړ شي، چې هېڅ څوک يې نه شي لاندې کولی. هغسې چې علم حد نه لري، همداسې هغه انسان هم کوم حد نه لري، چې د علم شتمني يې لاسته ورغلې وي.

۰۰۸- د علم خونديتوب

د اسلام پيغمبرﷺ وفرمايل: «علم د کتابت په مټ خوندي کړئ.» د دې معنا دا ده، چې په خپل ذهن کې شته پوهه د کاغذ سينې ته وسپارئ. په دې ډول به پوهه په خپل درست حالت کې د تل لپاره خوندي شي.

د دې لارښوونې يو اړخ دا دی، چې علم د کتابونو پاڼو ته ولېږدول شي. په هره علمي موضوع کتابونه چمتو شي. علم

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انساني ذهن له چوکاټونه راووځي او د کتابتونونو د الماریو زینت وګرځي.

د دې حدیث بله بڼه ډایري هم ده. په دې حالت کې به د دې لارښوونې پیروي دا وي، چې هر انسان خپله یوه ډایري ولري او د خپلې هرې ورځې مطالعه او تجربه په لنډو ټکو کې د نېټې له مخې نوشته کړي. په دې سره به د انسان د علمي سفر یو بشپړ ورځلیک چمتو شوی وي.

دا ډایري به د انسان د ورځني ذهني سفر یو لاسوند وي، د خپل احتساب یوه اغېزناکه ذریعه به یې وي. انسان به د خپلې ډایري په مټ د خپلې ماتې او بریا جاج اخیستلی او د خپلې اصلاح چاره کولی شي. په دې ډول به یې ډایري د شخصیت د ارتقاء یوه ذریعه وګرځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۰۰۹- علم د علم لپاره

د اسلام پیغمبر ﷺ وفرمایل: «له زانګو نه تر ګوره پورې علم ترلاسه کړئ.» له دې نه ښکاري چې تعلیم د لنډمهالي ګټې یا لنډمهالي دندې لپاره نه کېږي، بلکې یو همېشنی بهیر دی، چې د انسان له زوکړې نه د هغه تر مرګه پورې دوام مومي. نو په دې حساب علم په خپل ذات کې مطلوب دی. د علم اصلي مقصد د انسان شخصیت جوړونه ده او دا لنډمهالی کار نه دی، یو مسلسل بهیر دی. په هر حال او هر ځای کې به مدام روان وي.

د علم یا تعلیم اصلي مقصد د شعور بیدارول دي، تر څو د دوو شیانو ترمنځ په فرق پوه شي. هېڅ کله په محدود سوچ کې ښکېل نه شي. ذهن یې هېڅ کله د جمود ښکار نه شي. علم د انساني شخصیت خواړه دي. هغسې چې جسم له مادي خوړو پرته له کاره غورځي، همدغسې انساني شخصیت هم له علم پرته ناقص کېږي. او ناقص شخصیت په دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دنیا کې هېڅ کله کوم لوی کار نه شي کولی.

۰۱۰- بې ګټې علم

د اسلام پیغمبر به دا دعا کوله «اللّٰهُمَّ انی اعوذبک من علم لاینفع» یانې اې خدایه، زه له بې ګټې علم نه تاته پناه دروړم. ګواکې علم هماغه علم دی، چې د انسانیت لپاره ګټور وي، هغه علم چې د انسانیت لپاره ګټور نه وي، هغه علم مطلوب نه دی. د داسې علم ترلاسي ته وخت ورکول چې رښتیني ګټه نه لري، د وخت بربادول دي.

۰۱۱- وده کوونکی شخصیت

په قرآن‌کریم کې د رښتیني انسان په مثال کې نیالګی راوړل شوی دی. هغسې چې نیالګی په ونې بدلېږي، د انسان شخصیت هم همدغسې وده کوي. تر دې چې د ګوري ونې په څېر په یوه پرمختللي شخصیت بدلېږي. انسان

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کوچني ماشوم په بڼه دې دنیا ته راځي. بیا ورو په ورو وده کوي او بشپړ انسان ترې جوړېږي. دا خو د بدني ودې معامله ده. د انسان ذهن هم په همدې ډول ترقي کوي. دا وده د فکري بهیر (thinking process) په مټ جریان مومي. که دا فکري بهیر په روغ حالت کې دوام وکړي، نو د انسان ذهن هم د تکامل هغه مقام ته رسېږي، چې د انسان جسم ورته رسېږي.

۰۱۲- له پوهېدونکي پوښتنه کول

په قرآن کریم کې ویل شوي دي «که تاسو نه پوهېږئ، نو له پوهېدونکو پوښتنه وکړئ.» یانې نه پوهېدونکي دې له پوهېدونکو وپوښتي او په دې ډول به نه پوهېدونکی په پوهېدونکي بدل شي. خلک عموما پوښتنه کول نه خوښوي. هغوی فکر کوي، چې د پوښتنې معنا د دې خبرې اعتراف دی، چې ته پوهېږې او زه نه پوهېږم. دا وژونکی عادت دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سالم عادت دا دی، چې سوال کولو ته هم د قاموس یا دایرة المعارف د مطالعې په سترګه وګورو.

هیڅ انسان له خپل ځان نه په ټولو شیانو نه شي پوهېدلی. د دې نیمګړتیا د جبران لپاره انسان کتابونه مطالعه کوي. په همدې ډول په ځان کې باید دا عادت هم وروزو چې له پوهېدونکو پوښتنې وکړو. پوهېدونکی د انسان لپاره د ژوندي کتاب په څېر دی. نو که کوم احساس یې د کتاب د لوست په مخکې خنډ نه ګرځي، بیا پکار ده چې له پوهېدونکي نه له سوال کولو نه یې هم کوم احساس را ونه‌ګرځوي. له پوهېدونکي پوښتنه کول تعلقات پیاوړي کوي. علم ورسره زیاتېږي. او په انساني اړیکو کې د ودې باعث ګرځي.

۰۱۳- د خدای په نعمتونو کې غور او فکر

د اسلام پیغمبرﷺ وفرمایل: «د خدای په نعمتونو کې غور او فکر کول تر ټولو ستر عبادت دی.» دا غور او فکر په

(c) ketabton.com: The Digital Library

سترګو نه لیدل کېږي، ځکه چې په ذهن کې ترسره کېږي. خو د خدای په نزد تر دې لوی عمل نشته.

په حقیقت کې د دنیا په هر څیز کې د نعمت یو اړخ پټ وي. د غور او فکر له لارې د دې نعمتونو رابرسېره کول، په څیزونو کې د نعمت اړخ موندل، همدا هغه څه دي، چې په حدیث کې تر ټولو غوره عبادت یاد شوی دی.

په شیانو کې د نعمت اړخ رابرسېره کول داسې عمل دی، چې انسان خدای ته ورنیږدې کوي او انسان له خدای سره تړي. او د انسان لپاره د خدای د معرفت تر ټولو لویه ذریعه ده.

۰۱۴- غور او فکر

ابوالدرداء د نبي کریمﷺ صحابي و. له مړینې وروسته یې یوه سړي له مېرمنې امالدرداء پوښتنه وکړه، چې د ابوالدرداء تر ټولو لوی عمل څه و؟ امالدرداء ځواب ورکړ، فکر کول او

(c) ketabton.com: The Digital Library

پند اخیستل. له دې نه ښکاري چې د یوه انسان تر ټولو لوی عمل دا دی، چې د خپل شاوخوا په شیانو غور وکړي او له هغو نه د پند او عبرت اړخ ترلاسه کړي. دا ګواکې د ذهني ارتقاء (intellectual progress) او روحاني ارتقاء (spiritual progress) بهیر دی، چې د سنجیده غور او فکر په بنه په انسان کې ترسره کېږي. دا بهیر تر مړینې پورې نه دریږي.

۰۱۵- علمي خاکساري

د نبي کریمﷺ یوه صحابي عبدالله ابن مسعود وفرمایل: «کله چې تاسو په یوه خبره نه پوهېږئ، نو داسې وایئ چې: الله أعلم (الله ډېر بهتر پوهېږي)» دا اصول په نورو ټکو کې علمي خاکساري بللی شو. او علمي خاکساري د علمي پرمختګ لپاره خورا اړینه ده.

د عربي ژبې یو متل دی: «لا أدری نصف العلم» یانې زه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه پوهېږم، نیم علم دی. زه نه پوهېږم ویل، کومه ساده خبره نه ده. دا په خپلې ناپوهي پوهېدنه ده. انسان چې کله په خپلې ناپوهي پوه شي، نو د تجسس او کنجکاوی روح په کې راویښېږي، چې بلاخره یې د علم تر دیاره پورې رسوي. هرګوره چې انسان په یوه خبره نه پوهېږي، نو پکار ده چې د خپلې ناپوهي اعتراف وکړي. د خپلې ناپوهي اعتراف هم د پوهې په لور یو ګام دی. دا مزاج چې نه وي، انسان د علمي پرمختګ لوړو منزلونو ته نه شي رسېدلی.

۰۱۶- تعلیم او تربیه

د نبي کریمﷺ یوه ملګري وویل چې: «مامن طائر یطیر بجناحیه الا وهو یذکر لنا منه علما» یانې په هوا کې به چې یوه مرغۍ هم الوتله، نو نبي کریمﷺ به د هغې په تړاو هم د علم او پوهې یوه خبره راته کوله.

دا حدیث د تعلیم او تربیې ډېر پراخه تصویر زموږ مخې ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ږدي. له دې حديث نه ښکاري، چې د ښوونې او روزنې تعلق يوازې تر ښوونځي او مدرسې پورې نه دی. بلکې د ښوونځي له ماحول نه بيرون هم دا بهير جريان لري. حقيقت دا دی، چې د طبيعت په غېږه کې په هر کوچني او لوی شي کې د علم يو نه يو اړخ پټ دی. ښوونکی که بيداره ذهن ولري، نو د خپلو زده کوونکو لپاره له ښوونځي او مدرسې نه بهر دنيا هم د تعليم او تربيې وسيله جوړولی شي. په همدې ډول يو لارښود د خپلو پيروانو لپاره له هرې منظرې او هرې تجربې نه پوهه اخذ کولی او د هغوی د ذهني او روحاني تربيې چاره پرې کولی شي. زموږ دنيا په ټوله کې يوه پراخه تعليمي اداره ده. هغه انسان چې د علم رښتونی غوښتونکی وي، هره شېبه به خپله پوهه زياتوي. او دا علمي سفر به يې هېڅ کله پای نه مومي.

٠١٧- علم او سنجيدګي

د اسلام پيغمبر ﷺ وفرمايل: «من يخشى الله فهو عالم» ياني

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځوک چې له خدایه وېره لري، هغه عالم دی. دا حدیث د علم یو ډېر مهم اړخ راته بیانوي او هغه سنجیدګي او احتیاط دی. علم یوازې معلوماتو او بلدتیا ته نه ویل کېږي. یو انسان چې په ژوره معنا علم ترلاسه کړي، نو د هغې طبیعي نتیجه دا وي، چې د خدای په باره کې ډېر زیات محتاط کېږي. دا احتیاط په انسان کې سنجیدګي پیدا کوي. چېرته چې علم وي او سنجیدګي نه وي، نو باید پوه شو، چې هلته بیا په حقیقي معنا د علم په نوم هم کوم څه نشته.

ربښتینې پوهه له سړي نه یو نوی انسان جوړوي. د ربښتیني علم څښتن د فطرت له حقایقو خبر وي او ځوک چې د فطرت په حقایقو پوه شي، هغه دا نه شي زغملی چې په تضاداتو کې ژوند وکړي، په نامحتاط انداز خبرې وکړي، له خلکو سره ناسنجیده برخورد وکړي. ربښتینې پوهه انسان له هر ډول بې باکۍ ژغوري. ربښتینی علم په پوره معنا له سړي نه سنجیده او بامسؤلیته انسان جوړوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۰۱۸- د علم زياتوالی

په قرآن کريم کې يوه دعا په دې ټکو کې راغلې «رب زدنی علما» يانې اې زما ربه، زما پوهه زياته کړه. دا قرآني دعا راته ښيي، چې په اسلام کې د علم د ترلاسي اهميت څومره ډېر دی. د اسلام لارښوونه دا ده، چې هر نر او هره ښځه دې پرلپسې په خپل علم کې د زياتوالي لپاره هلې ځلې وکړي.

دعا په اصل کې د هوډ او ارادې يوه بڼه ده. د دعا حقيقت دا دی، چې انسان په پوره معنا د يوه هدف ترلاسي ته متې راونغاړي. له خپلو ټولو هڅو سره، سره خدای ته لاسونه لپه کړي، چې دی په خپلو هڅو کې بريالی کړي. په دې سره دعا هم د انسان د عمل يوه برخه وګرځي.

حقيقت دا دی، چې علم هيڅ حد نه لري. انسان ته پکار ده چې په کوم حد کې له دريدو پرته د پوهې د ترلاسي هلو ځلو ته دوام ورکړي. د دې کار ټولې غوښتنې او تقاضاوې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوره کړي او د علم د زياتولو لپاره پرلپسې زيار وګالي. علم کوم حد نه لري، د همدې لپاره د علم په لاره کې هلې ځلې هم کوم حد نه لري.

۰۱۹- بې ځايه پلمه

د اسلام پيغمبرﷺ وفرمايل: «انسان تل په دوو شيانو کې غولېږي: روغتيا او فرصت» ياني انسان په دې ګمان وي، چې کله روغ وم، بيا به يې وکړم او چې کله فرصت و، بيا به يې وکړم، خو په ژوند کې د روغتيا او فرصت شيبه هيڅ کله هم نه راځي. نو ځکه انسان په همدې فريب کې پروت وي او بلاخره يوه ورځ يې سترګې پټې شي.

عقلمن انسان هغه دی، چې هيڅ پلمه هم د ځان لپاره پلمه ونه ګرځوي او هرکله يې چې يو کار مخې ته راشي، سمدستي يې سرته ورسوي. د يوه کار لپاره له اوسنۍ شېبې نه بهتر وخت نشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

There is no better time to start than this very minute.

۰۲۰- له زړه نه پوښتنه کول

د اسلام پیغمبرﷺ وفرمایل: «استفت قلبلک» یاني له زړه نه فتوا وغواړه. په دې حدیث کې له زړه مراد نه هماغه څه دی، چې شپږم حس یې بولي.

انسان بیا بیا ځلې له ستونزو او مسایلو سره مخ کېږي. په دې مسایلو کې هر ځل له مفتي نه د فتوا غوښتو ته اړتیا نشته. که انسان له نفسیاتي غوټو خلاص وي، نو خپل شپږم حس یې هم بهترین لارښود کېدلی شي. او دا شپږم حس داسې شی دی، چې کوم چېرته یې لټولو ته اړتیا نشته، له انسان سره هر ځای او هر وخت ملګری وي.

۰۲۱- د حکمت خبره

د رسول اللهﷺ مشهور صحابي عمر فاروقؓ وویل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

«اميتوا الباطل بالصمت عنه» ياني باطل په خپلې چوپتيا سره ووژنئ. دا وينا د چوپتيا ځواک راته ښيي.

مشهور متل دی، چې ټک له دوو لاسونو خېژي. که د باطل له ځواک وروسته تاسې هم عکس العملي اقدام وکړئ، نو باطل لا ډېر ورسره ځواکمن کېږي. خو که تاسې د خاموشي لمنه ونيسئ، په دې سره به د باطل زور ورو په ورو مات شي. او ستاسې له لوري د ځوابي غبرګون د نه ښودو پايله به دا شي، چې د فطرت ځواکونه به ستاسې د مرستې لپاره په خوځښت راشي. او ستاسې کار به په ډېره بهتره بڼه سرته ورسوي.

۰۲۲- بلند همتي

د اسلام پيغمبرﷺ وفرمايل: «لوړ همت د ايمان برخه ده.»

داسې ولې ده؟ ځواب دا دی، چې پر خدای ايمان انسان ته تر ټولو لوی باور ورکوي. دا باور د انسان همت ورلوړوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو په دنیا کې انسان بیا بیا ځلې له ناخوښو حالاتو سره مخ کېږي. دا حالات انسان د مایوسي په لور کشوي. که انسان په خدای یقین ولري، نو تر اخري حده حوصله ناک انسان ترې جوړېږي. په خدای یقین ده ته په هغه شېبه کې هم ډاډ ورکوي، چې په ښکاره د انسان د ډاډ او باور لپاره ځوک نه وي.

۰۲۳- تلپاتې عمل

د اسلام پیغمبرﷺ وفرمایل: «د الله په نزد ډېر د خوښې وړ عمل هغه دی چې تلپاتې وي.» په دې دنیا کې ړښتینې بریا همېش ناوخته لاسته راځي. د همدې لپاره غوره عمل هغه دی، چې د بقا وړ (sustainable) وي. په دې دنیا کې هماغه کار پایله ورکوي، چې له پیل وروسته مدام دوام ولري او انسان ټول ژوند ورسره پاتې شي. همداسې یو کار د فطرت له قوانینو سره هم سمون خوري. همداسې یو کار په

(c) ketabton.com: The Digital Library

رښتيني معنا كار هم وي.

انسان ته بويه چې د يوه كار له پيل دمخه د خپل كار لپاره پلان جوړ كړي. تول اړوند اړخونه يې وسنجوي. د خپلې وړتيا او شته وسايلو او د زمانې د حالاتو او بل هر شي پوره اندازه ولګوي او بيا له غور او سنجش وروسته خپل كار پيل كړي. كله چې خپل كار پيل كړي، نو بيا دې يې په منځ كې نه خوشي كوي. همدا په دنيا كې د كاميابي يوازنۍ لاره ده.

۰۲۴- د زمانې پوهه

د اسلام د پيغمبرﷺ يو اوږد حديث دى. د هغه يوه برخه دا ده، چې د عقلمن انسان لپاره لازمي ده چې له خپلې زمانې خبر وي. دا حديث راته وايي چې د انسان د علم بشپړتيا څه ده. د عالم كېدو لپاره دا بسنه نه كوي چې انسان له كتابي معلوماتو سره اشنايي ولري. د ماضي روايتونه او كيسې يې حافظې ته سپارلې وي. بلكې د دې په خوا كې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړینه ده چې انسان له خپلې زمانې خبر وي. د ماضي‌شناس په خوا کې باید حال‌شناس هم وي.

له خپلې زمانې نه اګاهي فکري اهمیت هم لري او عملي هم. بې له دې اګاهي نه د انسان فکر نیمګړی پاتې کېږي او خبرې له افاقي زاویو څخه نه شي درک کولی. د حقیقت ژور تحلیل ورته ممکن نه وي. په همدې توګه له عملي پلوه هم دی یو نیمګړی انسان وي. دی په دې نه شي پوهېدلی چې د خپلې زمانې حالاتو ته له ابدي حقایقو سره په څه ډول مطابقت ورکړي. داسې انسان د خپلو چارو بریالۍ پلان ګذاري نه شي کولی.

۰۲۵- باهدفه ژوند

د اسلام پیغمبر ﷺ وفرمایل: «د انسان د اسلام د ښکلا یوه نښه دا ده چې له بې معنا خبرو لاس واخلي.» د نبي کریم ﷺ دا وینا راته ښیي، چې د یوه باهدفه انسان ژوند باید څه ډول وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اصلي نکته دا ده، چې په دنيا کې کارونه ډېر دي او د انسان ژوند ډېر لنډ. په داسې حالت کې ضرور ده چې انسان په خپلو بوختياوو کې ټاکنيزه (selective) تګلاره غوره کړي. يوازې په هغو شيانو کې لاسونه ښکېل کړي، چې د ژوند له مقصد سره يې مستقيم ربط ولري. هغه کارونه چې هدف ته يې ګټه نه رسېږي، له هغو نه په بشپړه توګه ډډه وکړي. او د بې ګټې او ګټورو کارونو ترمنځ فرق بايد وپېژني.

له بې ګټې کار نه مراد هغه کار دی چې مازې د شوق او ساتېرې لپاره وي، چې له لنډمهالي تفريح وراخوا بل څه ترې لاسته نه راځي. حقيقت دا دی، چې په دغسې عبث کارونو کې ځان مصرفول داسې عيش او تجمل دی، چې باهدفه انسان يې نه شي سهلی.

۰۲۶- ګټه رسونه

په قرآن کريم کې ويل شوي چې د دنيا نظام په ګټې

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسونې بنا شوی دی. یانې څوک چې نورو ته ګټه رسوي، له نورو نه به ده ته هم ګټه رسېږي. څومره چې ورکړه وي، هماغومره به راکړه وي. د دې اصل سره سم، هرکله چې چاته د محرومیت احساس ودرېږي، نو باید دا ومني، چې دا کار له دې کبله شوی دی، چې انسان خپل ځان ګټه رسوونکی نه دی ثابت کړی. ده نور محروم او بې برخې ساتلي دي، نو ځکه نورو هم دی بې برخې کړی دی. که ده نورو ته ورکولی، نو ارومرو به ده هم له نورو لاسته راوړلی.

د ګټې رسونې دا اصل د ژوند په ټولو اړخونو پورې تعلق نیسي. د دې اصل تعلق له کورنۍ سره هم دی او له ټولنې سره هم. له ملي ژوند سره هم دی او له بین المللي ژوند سره هم. په هره فردي او اجتماعي برخه کې د دې اصل سکه چلېږي. د دې اصل مطابق د ګیلو او نیوکو تګلاره بالکل بې معنا ده. په دې دنیا کې هره ګیله او هره نیوکه د خپلې نیمګړتیا په خلاف ګیله او نیوکه ده. انسان ته پکار ده چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ګیلو او اعتراضونو کې خپل وخت برباد نه کړي، بلکې په اولني فرصت کې دې د خپلو نیمګړتیاوو د ختمولو کوشش وکړي. د نورو لپاره دې ځان ګټه رسوونکی وګرځوي. همدا د ستونزو یوازنۍ حل لاره ده.

۰۲۷- په چوپتیا کې خلاصون

د اسلام پیغمبر ﷺ وفرمایل: «څوک چې غلی شو، نجات یې ومونده.» له دې وینا نه ښکاري چې هغسی چې غږېدا یو کار دی، خاموشه اوسېدل هم یو کار دی. هغسې چې اقدام کول یو کار دی، همدغسې اقدام نه کول هم یو کار دی. هغسې چې وړاندې تګ یو کار دی، همدغسې شاته تګ هم یو کار دی. هغسې چې د زور په مقام کې یوه ګټه ده، همدغسې د عاجزي په مقام کې هم یوه ګټه ده. خاموشه اوسېدل یوازې نه غږېدا ته نه ویل کېږي. چوپ اوسېدل یو تدبیر دی. چوپ اوسېدل د خاموشه پلان

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړوني دوهم نوم دی. او دا یو حقیقت دی، چې د چیغو د سیاست په مقابل کې د پټې خولې سیاست ډېر زیات پایله ورکوونکی دی.

پټه خوله نیول ډېرې زیاتې ګټې لري. انسان چې غلی وي، نو فکر کوي. انسان چې غلی وي، نو له نورو زدکړه کوي. انسان چې غلی وي، نو خپل دروني ځواکونه راویښوي. بې له شکه چې غږېدا هم ضروري ده. خو د دې په خوا کې دا هم ضروري ده چې د چوپتیا په حکمت هم پوه شي. ځینې وختونه یوه خبره له خرابېدو نه د ژغورلو لپاره یوازې همدا غواړي، چې انسان غلی پاتې شي. چوپتیا د بې پامه نیولو علامه ده، او دا حقیقت دی، چې له پامه غورځول خورا حکیمانه کړنه ده.

۰۲۸- دوه بېلې ځانګړنې

په قرآن کریم کې ویل شوي چې هر انسان ته دوه مختلفې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځانګړنې ورکړل شوې دي. یوه نفس اماره او بله نفس لوامه. دا دواړه ځانګړنې د انسان له پیدایښت سره یو ځای راځي. هېڅ انسان هم له دې دوو ځانګړنو خالي نه دی. له نفس اماره نه مراد انانیت دی او له نفس لوامه نه مراد وجدان دی. دا دواړه ځانګړنې په ابتدایي حالت کې په خوب ویدې وي. که یې رابیدارې نه کړو، نو همداسې ویدې به پاتې وي. که د کوم انسان په هکله یوه داسې خبره وکړو چې غوسه او قهر یې وپاروي، نو نفس اماره به یې راویښ شي او بیا به یې پایله همداسې وي لکه ویده مار چې راویښ کړې.

خو که له انسان سره نرمه رویه وشي، نو نفس لوامه به یې راویښ شي. نو که پخوا خلکو له دې کس نه د ازغي تجربه لیدلې وه، اوس به ترې د ګل تجربه ویني او اوس به یې تر نورو پورې د انسانیت خوږې وږمې رسېږي. اوس به دی د نورو لپاره د رحمت نمونه وګرځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۰۲۹- په صبر سره بریا

د اسلام پیغمبرﷺ وفرمایل: «یوه شئ، چې بریا د صبر ملګرې ده.» د صبر ضد بیړه ده. د بیړې او عجلې کار له پلان او برنامې پرته ترسره کېږي او د صبر کار له پلان او برنامې وروسته ترسره کېږي. او په دې دنیا کې هماغه کار د بریا شمله ترلی شي، چې په پلان سره شوی وي.

۰۳۰- له ډېرو وهلو ډډه کول

د اسلام پیغمبرﷺ وفرمایل: «له هېڅ مومن سره نه ښایي، چې خپل ځان خوار کړي. ویې پوښتل، چې یو څوک به خپل ځان ولې خواروي؟ نبي کریمﷺ ځواب ورکړ، چې له یوې داسې بلا سره ځان ښکېل کړي چې زور یې پرې نه رسېږي.» په دې حدیث کې د ژوند یو حکیمانه اصول ښودل شوی دی. هغه اصول دا دی چې د انسان هر کار باید نتیجه ورکړي. له یوه داسې ځواک سره ځان وهل چې د مبارزې لپاره یې وسله

(c) ketabton.com: The Digital Library

او وسايل نه وي، که انسان د کومې پلمې له مخې له داسې ځواک سره ډغرې ووهي نو پايله به يې دا وي، چې له ذلت او مختورۍ سره به مخ کېږي. هغه کار چې په يو طرفه توګه پخپله د ترسرووونکي تباهي ورزياتوي، په دغسې کار کې ځان ښکېلول له هېڅ اړخه هم درست نه دی.

۰۳۱- له ځانه ټيټ ته وګورئ

د اسلام پيغمبرﷺ وفرمايل: «په مادي دنيا کې تر ځان پورته خلکو ته مه ګورئ، بلکې تر ځان ښکته خلکو ته وګورئ، په دې سره به په خپل ځان د خدای نعمتونه حقير نه وينئ.»

الله تعالی د دې دنيا نظام داسې پنځولی دی، چې دلته همېش د لوړو ژورو بيرغونه رپېږي. څوک وړاندې وي او څوک وروسته. په دې کې مصلحت دا دی، چې په دې سره د سيالۍ او رقابت بادونه نه درېږي. د دې رقابتونو له امله داسې کېږي، چې په ژوند کې پرمختګونه او فعاليتونه مدام

(c) ketabton.com: The Digital Library

روان وي. په پایله کې یې له هر انسان نه یو څوک وړاندې او یو څوک وروسته وي. بنده ته پکار ده چې همېش تر ځانه ټیټو ته وګوري. د دې پرتلنې یوه ګټه به دا وي چې خپل خدای ورکړي نعمتونه به یې ډېر تر سترګو ورځي او په دې ورکړې به د خدای شکرانې په ځای کوي. خو که دی تر ځان پورته خلکو ته وګوري، نو په ده کې به د کینې او په خپل پوست کې د نه ځایېدو مزاج ریښې وکړي.

مثبت مزاج د بنده له ذهني او روحاني ارتقاء سره مرسته کوي. خو منفي مزاج د انسان د ذهني او روحاني ارتقاء مخه ډب کوي. انسان ته بویه چې د نورو په خاطر ځان له ذهني ارتقاء نه بې برخې نه کړي.

۰۳۲- روانه زمانه

په قرآن کریم کې ویل شوي چې زمانه شاهده ده، چې انسان په تاوان کې دی. ګواکې انساني ژوند د واورې مانند

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی. هغسې چې واوره شېبه په شېبه ويلېږي او کمېږي، همداسې د انسان ژوند هم هره شېبه کمېږي. د کمېدو دغه بهير تر هغو روان وي چې يو وخت هغه شېبه راورسېږي چې د انسان ټول ژوند ختم شوی وي.

ګواکې هره شېبه د انسان د ساعت ستنه د ځوړ په لور تاوېږي. که د يو کس لپاره دا ټاکلې وي، چې له زوکړې وروسته به شپېته کاله ژوند کوي، نو ګواکې له زوکړې سره هم‌مهاله يې سرچپه حساب پيلېږي. يو کال يې چې پوره شي، نو عمر يې نهه پنځوس کاله پاتې کېږي. ورپسې اته پنځوس، بيا اوه پنځوس، بيا شپږ پنځوس، بيا پنځه پنځوس، او په همدې ډول پرلپسې د انسان سرچپه حساب روان وي. دغه سرچپه حساب درول د هېڅ انسان په وس کې هم نه ده. نو په دې حالت کې هر انسان ته بويه چې خپله هره شېبه قيمتي وګڼي په دې چې تللی وخت بېرته نه راګرځي. هغسې چې تللې زمانه بېرته نه راګرځي، په همدې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډول د ژوند تللي شيبې هم بېرته نه راګرځي.

۰۳۳- ناهيلي نه

په قرآن کريم کې ويل شوي چې اې د الله جل جلاله بندګانو، ناهيلي مه کوئ، په دې چې د خدای رحمت ډېر پراخه دی. انسان چې هرکله ناهيلی کېږي، نو وجه يې دا وي، چې دی يوازې خپلو امکاناتو ته ګوري. که د انسان نظر په خدايي امکاناتو وي، نو بيا به هېڅ کله مايوسه نه شي.

انساني امکانات خپل حد لري. خو خدايي امکانات هېڅ حد نه لري. که انسان په دې حقيقت پوه شي، نو هېڅ کله به ناهيلي ونه کړي. ځکه چېرته چې په ښکاره د انسان حد رسېدلی وي، په هماغه ځای کې به ده ته يو بل امکان په ګوتو ورشي چې نه کوم حد لري او نه يې پر وړاندې کوم خنډ وي. حقيقت دا دی چې په خدای يقين انسان ته داسې خزانه په لاس ورکوي، چې دی نور هېڅ کله نه مايوسه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېږي. نور هېڅ کله دا احساس نه ورته درېږي، چې د ده لپاره وړاندې نور هېڅ هم نه دي پاتې. د يوه امکان پای د ده لپاره د يوه بل ستر امکان د پيل ټکی ګرځي. د خدای عقيده او مايوسي دواړه خوا په خوا نه شي سره اوسېدلی.

۰۳۴- غوره اخلاق

د اسلام پيغمبر ﷺ خپلو ځينو ملګرو ته وويل، ايا تاسو ته غوره اخلاق ونه ښيم. ويې ويل، هو! نو نبي کريم ﷺ وفرمايل: «ځوک چې خپلوي نه پالي، تاسې ورسره خپلوي وپالئ او ځوک چې تاسې محروموي، تاسې يې هغو ته ورکړئ او ځوک چې په تاسو ظلم کوي، تاسې ورته ښښنه وکړئ.» دا حديث په يوه کلمه کې يو طرفه اخلاقيات بللی شو. د دې حديث مطابق، غوره اخلاق دا نه دي، چې ځوک ښه رويه درسره وکړي، تاسو هم ورسره ښه رويه وکړئ. دا مساوي اخلاق دي. او مساوي اخلاق غوره اخلاق نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوره اخلاق هغه دي، چې په غوره اصولو بنا شوي وي. چې د نورو خلکو د عمل په غبرگون کې نه وي، بلکې د اصولي برخورد له مخې شوي وي.

غوره اخلاق دا دي، چې انسان د نورو له برخورد نه ځان لوړ کړي او په یو طرفه توگه په ښو اخلاقو وچلېږي. انسان ځان د غبرگون له نفسیاتو وژغوري او په هېڅ حال کې هم د مثبتې اخلاقي رویې لمنه پرې نه‌ږدي. د غوره انسانیت تر ټولو لویه نښه غوره اخلاق دي. او د غوره اخلاقو تر ټولو لویه نښه دا ده، چې د نورو په منفي برخورد سربېره بنده په مثبته رویه ولاړ وي.

۰۳۵- بې نفسه انسان

په قرآن کریم کې د غوره شخصیت لپاره د النفس المطمئنه کلمه راغلې ده. النفس المطمئنه ته په نورو ټکو کې له غوټو او عقدو خالي اروا (complex free soul) هم ویلی شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یاني هغه انسان چې له هر ډول منفي احساساتو او سطحي جذباتو نه اخوا فکر وکولی شي.

په دنیا کې انسان په راز، راز حالاتو کې اوسیږي. دا حالات په انسان کې ډول ډول جذبات پیدا کوي. مثلا کرکه، بغض، کینه، حسد، سوځېدنه، انتقام، تعصب، خودغرضي، غرور، ځان ښودنه، جاه طلبي، بې اعترافي او داسې نور. څوک چې په دغو ټولو جذباتو پښه کېږدي، النفس المطمئنه بلل کېږي. دا یو شعوري بهیر دی. هیڅ څوک په خپل سر النفس المطمئنه نه شي کېدلی. بنده باید په شعوري ډول خپل ځان وروزي. پرلپسې د خپلې پاکې او تطهیر بهیر په لار واچوي. په دې ډول دا امکان مومي، چې بنده دې النفس المطمئنه شي.

۰۳۶- بدی له منځه وړل

په قرآن کریم کې ویل شوي دي چې نېکۍ، بدی له منځه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړي. د دې معنا دا ده، چې له تاسې که کومه بدي وشي، نو وروسته بيا نېکي وکړئ. له دې سره د بدۍ اغېز له منځه ځي. مثلاً که تاسو یو کس ته بد رد وويل، نو وروسته ورته ښې خبرې وکړئ. که مو چاته زيان ورساوه، نو وروسته ورته ګټه ورسوئ. که مو د چا زړه دردولی وي، نو ښښنه ترې وغواړئ. که مو د چا په مقابل کې غاړه نېغه کړې وي، نو اوس د هغه په وړاندې غاړه ټيټه کړئ. که مو له چا سره په بد اخلاقي چلند کړی وي، نو وروسته ورسره په ښو اخلاقو چلند وکړئ. که مو څوک سپک ګڼلی وي، نو وروسته د عزت په سترګه ورته وګورئ. په دې سره به مو بدۍ له منځه لاړې شي.

۰۳۷- ګناه څه ده؟

د اسلام پيغمبر وفرمايل: چې ګناه هغه ده، چې په زړه کې مو ځړيکه ووهي او د کولو په وخت کې دا وېره درسره وي، چې خلک پرې خبر نه شي. دا د ګناه داسې نښه ده،

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې هر انسان په ډېرې اسانۍ پرې پوهېدلی شي. هر انسان وجدان لري. وجدان دومره حساس دی، چې د بدۍ په وخت کې سمدستي انسان سکونډي او که انسان د وجدان غږ ته غوږ ونیسي، نو هېڅ کله به ګناه ونه کړي. دغه راز کله چې انسان ګناه کوي، نو خپله ګناه له نورو خلکو پټوي. او هڅه کوي، چې څوک پرې خبر نه شي. په انسان کې چې کله دغه ډول جذبه راپیدا شي، نو پوه دې شي، چې یوه داسې کار ته یې لاس اچولی دی، چې باید ویې نه کړي.

۰۳۸- د ګاونډي حق

د اسلام پیغمبرﷺ وفرمایل: «په خدای قسم مؤمن نه دی، چې ګاونډی یې له ضرر نه په امان کې نه وي.» انسان چې هر چېرته وي، ارومرو د یو بل ځا په ملتیا او ملګرتیا کې وي. دا ملګري د انسان ګاونډیان وي. د ګاونډیانو دا حق دی، چې هیڅ کله ستاسې له لاسه کومه

(c) ketabton.com: The Digital Library

بدي تجربه نه کړي. په نورو ټکو کې د دې لاربښوونې معنا دا ده، چې په دنیا کې هر انسان باید د «بې ازاره انسان» په حیث ژوند وکړي. بنده باید ډېر زیات احتیاط وکړي، چې د ده له لاسه شاوخوا انسانانو ته کوم تکلیف او ضرر ونه رسېږي. د تکلیف معیار دا دی، چې نورو ته د ګیلې او شکایت فرصت ورنه کړو. که د شاوخوا خلک له تاسې نه په کومه خبره شکایت وکړي، نو د دې معنا دا ده چې نورو ته تکلیف رسوئ. د نورو د شکایت په سر سمدستي باید له هغه کار نه لاس واخلئ.

۰۳۹- په کوچنیانو شفقت او د لویانو درناوی

د اسلام پیغمبر وفرمایل: «څوک چې زموږ په کوچنیانو شفقت نه کوي او زموږ د لویانو درناوی نه کوي، هغه زموږ له ډلې څخه نه دی.» دا حدیث راښیي، چې نېک اخلاق څه دي او څرنګه په ټولنه کې وده ورکولی شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هره ټولنه کې واړه هم وي او لویان هم. د عمر له پلوه هم او له نورو اړخونو هم. مثلاً په ښوونځي او پوهنتون کې ښوونکی د لویانو په درجه کې دی او زده کوونکی د کوچنیانو حیثیت لري. په دغسې توپیري ټولنه کې په څه ډول په اعتدال سره ژوند وکړو؟ د دې ساده اصول دا دی، چې لویان دې له کوچنیانو سره په رحمت او شفقت چلند کوي او کوچنیان دې له لویانو سره د درناوي او احترام طریقه خپله کړي. په کومه ټولنه کې چې دا دواړه اصول پلي شي، د هغې ټولنې هر وګړی به خوشاله وي او هر یو به د بل په اړه د ښو فکرونو څښتن وي.

۰۴۰- په ژمنه درېدل

په قرآن کریم کې ویل شوي چې کله مو ژمنه وکړه، نو پوره یې کړئ، د ژمنو په اړه به د خدای په نزد پوښتنه درنه کېږي. له دې ښکاري چې د ژمنې معامله د دوو انسانانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترمنځ معامله نه ده. په دې معامله کې خدای هم د دريم لوري په حيث شريک دی.

د ژمنې يا تړون ارزښت دومره ډېر دی، چې انسان ته پکار ده، چې يا خو دې له سره له چاسره ژمنه نه کوي او چې ويې کړي، نو ارومرو دې يې پوره کړي. ژمنه نه کول جرم نه دی. خو له ژمنې وروسته د هغې نه پوره کول يقيناً جرم دی. ان د يوه تړون ماتول دومره ستر جرم دی، چې د ټولو انساني معاهداتو له ماتولو سره برابر دی. په دې چې د تړون د ماتولو هره پېښه تړون ته د درناوي د روايت ماتول دي. تړون ته د احترام په سر د ټولنيز عدالت ټول نظام ولاړ دی. که د معاهدې درناوی له منځه ولاړ شي، نو په ټولنه کې به د عدالت ماحول ورسره ختم شي.

۰۴۱- د احسان بدله

د اسلام پيغمبر وفرمايل: «کله چې چا ښېګڼه درسره

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړه، نو هغه وکړئ چې بدله یې ورکړئ. او که یې بدله نه شئ ورکولی، نو بیا دعا ورته وکړئ.»

دا د شرافت تقاضا ده، چې کله له انسان سره بل بنده ښېګڼه وکړي، نو د هغه په بدله کې دې دی هم له هغه سره ښېګڼه وکړي. که انسان د خپلو حالاتو له مخې د دې جوګه نه وي چې د هغه بدله ورپوره کړي، نو د هغه د جبران لپاره یو کار کولی شي، او هغه دا چې د خپل محسن په حق کې دې له خدای نه بهترینې دعاګانې وغواړي.

۰۴۲- د نورو په غم نه خوشالېدل

د اسلام پیغمبر ﷺ وفرمایل: «د خپل ورور په مصیبت مه خوشالېږئ. و دې شي چې خدای په هغه رحم وکړي او هغه مصیبت په تاسې رانازل کړي.» په دې حدیث کې خلک له یوې داسې بدۍ راګرځول شوي دي، چې د خپل ځان د تباهي په معنا ده. یو انسان چې په کوم غم اخته شي، نو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه په لیدو باید ستاسې په زړه کې د خواخوږۍ جذبه راوټوکېږي. پکار ده چې له هغه سره مرسته وکړئ یا لږ تر لږه دعا ورته وکړئ. مګر د نورو په مصیبت خوشالېدا خورا پست کار دی. او د اخلاقي لوېدا بدترینه بڼه ده.

بله دا چې که انسان د نورو په مصیبت خوشاله شي، نو د خدای دا کړنه ډېره بده ایسي. تر دې چې خدای ترې خفه کېږي او دا پرېکړه کوي، چې له لومړي شخص نه مصیبت لرې کړي او د هغه بل کس په سر یې ورواچوي. دا بې له شکه د انسان د بدمرغۍ تر ټولو بد حالت دی.

۰۴۳- ښه ګمان ساتل

د اسلام پیغمبر ﷺ وفرمایل: «حسن ظن هم یو ډول عبادت دی.» دا حدیث راته ښیي، چې د یو چا په اړه ښه ګمان لرل دومره لوی عمل دی، چې له عبادت سره برابر دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بل کس په باره کې ښه گمان ساتل مشکل کار دی. بنده چې د خلکو په منځ کې اوسي، نو بیا بیا ځلې داسې خبرې منځته راځي، چې بدگماني ته لاره جوړوي. چې له امله یې د بنده په ذهن کې د بل کس ناوړه تصویر جوړېږي. په داسې حالت کې خوش‌گماني ساتل اسانه خبره نه ده. یوازې هماغه انسان د نورو په هکله ښه گمان لرلی شي، چې په بدگماني سربېره په خوش‌گماني درېدل یې زده وي. په چا کې چې دغسې بلندظرفي وي، هغه که د چا په باره کې بدې خبرې هم واوري، بیا هم داسې نه کوي، چې د هغه په خلاف د بدگمانۍ پېټی په اوږو بار کړي.

۰۴۴- احسان منل

د اسلام پیغمبر وفرمایل: «چا چې د بنده شکر ونه کړ، د خدای شکر به هم ونه کړي.» شکر په اصل کې د احسان منل دي. که په انسان کې دا نفسیات وي، نو اظهار به یې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

انسانانو په وړاندې هم کېږي او د خدای په وړاندې هم. دا ناشونې ده، چې انسان دې له یوه پلوه ناشکره وي او له بل پلوه دې شکر ایستونکی وي.

د یو چا د احسان اعتراف کول ډېر لوړ انساني صفت دی. شکر د همدې اعتراف نوم دی. په انسان باندې تر ټولو لوی احسان د خدای دی. د همدې لپاره انسان باید تر ټولو ډېر د خدای شکر په ځای کړي. د دې شکر نښه دا ده، چې انسان په ورځني ژوند کې د خپل ځان په څېر د انسانانو احسانونه ومني. یو انسان چې د دغه اعتراف تومنه نه لري، نو دا د دې نښه ده، چې هغه د خدای د احسان په برخه کې هم شکر نه کوي. له یوه پلوه شکر او له بل پلوه ناشکري دواړه په یوه زړه کې نه شي یو ځای کېدلی. په انسان کې به یا د دواړو لپاره شکر وي او یا به د دواړو لپاره نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۰۴۵- له تېروتنې وروسته پښېماني

د اسلام پیغمبرﷺ وفرمایل: «هر انسان خطاکار دی او غوره خطاکار هغه دی، چې له تېروتنې وروسته پښېمانه وي.» له دې ښکاري چې اصلي تېروتنه تېروتنه کول نه دي، بلکې اصلي غلطي د خپلې غلطۍ نه منل دي.

دا دنیا د امتحان دنیا ده. دلته انسان په داسې حالاتو کې ژوند کوي چې بیا بیا ځلې د غلطۍ امکان زموږ پښه وهي. د همدې لپاره د انسان اصلي ښه دا نه ده چې هېڅ کله تېروتنه ونه کړي، بلکې په خپله غلطۍ باندې باید ټینګار ونه کړي. له غلطۍ وروسته سمدستي باید د ده وجدان راببدار شي، د خپلې غلطۍ په سر سخته پښېماني ورته ودرېږي او غلطۍ کول ورته د دې وسیله شي، چې له ځان سره د احتساب جذبه یې راوېښه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۰۴۶- د وجدان غږ

له نبي کریمﷺ نه یوه صحابي د نېکي او بدي په اړه وپوښتل. نبي کریمﷺ ځواب ورکړ، چې له خپل زړه نه فتوا وغواړه، یاني له خپل زړه نه په دې مسئله ځان پوه کړه. نېکي هغه ده چې ستا زړه پرې مطمئن وي او بدي هغه ده چې ستا په زړه کې ځړیکه وکړي. په انسان کې له پیدایښت سره یو حس پیدا کېږي. دا د انسان وجدان دی. وجدان یو ډول د حقایقو محکمه ده. وجدان سمدستي انسان پوهوي، چې حق او ناحق څه شی دی. کومه رویه درسته ده او کومه رویه نادرسته. که انسان فقط همدومره وکړي چې د خپل وجدان غږ ته غوږ کېږدي، نو همدا یې هم د لارښوونې لپاره بسندویه ده.

وجدان تل خپله دنده ترسره کوي. په هره موقع کې راته وايي چې څه سم دي او څه ناسم دي. که انسان له غفلت نه کار وانه خلي نو د ده وجدان د دې لپاره کافي دی، چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

رښتینولۍ په لاره يې روان کړي.

۰۴۷- امانتونه سم وسپارئ

د قرآن کريم په احکامو کې يو حکم دا هم دی چې اې خلکو، امانتونه د هغوی خاوندانو ته وسپارئ. دا قرآني حکم ډېر جامع حکم دی او په ټول ژوند پورې تعلق نيسي.

د امانت یوه بڼه دا هم ده، چې د يو چا مال د امانت په توګه له تاسې سره ايښی وي، نو تر خپل څښتن پورې د هغه امانت سم او روغ رسول فرض دي. په همدې ډول د يوه ښوونيز مرکز استاد هم امين دی او زده کوونکي يې امانت دي. ښوونکي ته پکار ده چې خپل مسؤليت وپېژني او هغه انساني نسلونه چې ده ته د امانت په توګه سپارل شوي دي، د هغوی د حقونو په برخه کې هېڅ کمی ونه کړي. په همدې توګه يو څوک چې د هېواد واکمن شي، نو ټول هېواد د امانت په توګه لاسته ورځي او دی يې د امين په مقام کې وي. په

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسې حالت کې په واکمن فرض دي چې هغه هیلې پوره کړي، چې له مخې یې ده ته دا امانت سپارل شوی دی.

۰۴۸- سوله ییز کلچر

د اسلام یوه لارښوونه دا ده، چې دوه کسان له یو بل سره مخامخ شي، نو یو بل ته دې السلام علیکم ووایي. یانې په تاسو دې سلامتیا وي، په تاسو دې سلامتیا وي. اسلام په اصل کې سوله ییز کلچر دی او السلام علیکم ویل د دې سوله ییز کلچر سمبول.

د اسلام لارښوونه دا ده، چې د بنده په زړه کې دې د بل بنده لپاره د رحمت او شفقت جذبات په څپو وي. هر انسان دې د بل انسان لپاره د سوله ییز ژوند ارمانجن وي. هر انسان دې کوشش کوي، چې ټولنه یې د امن او سلامتیا ټولنه شي. دا د اسلام اساسي لارښوونه ده. حقیقت دا دی، چې د اسلام ټولې لارښوونې په سیده یا ناسیده بڼه د سولې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اصول ولاړې دي په دې چې له سولې پرته د رغونې یو کار هم امکان نه لري. چېرته چې سوله نه وي، پرمختګ به هم نه وي. سوله د یوې تولنې د پرمختګ لپاره همدومره اړینه ده، څومره چې اوبه د ځمکې د ابادۍ لپاره.

۰۴۹- سوله ییز ذهنیت

د اسلام پیغمبر ﷺ وفرمایل: «تاسو له دښمن سره د جګړې ارزو مه کوئ، بلکې له الله نه خیر او عافیت وغواړئ.» په دې حدیث کې د ژوند یو اساسي اصول په ګوته شوی دی. د دې اصول ارزښت د فرد لپاره هم دی او د قوم لپاره هم. یو انسان چې په ټولنیز ژوند کې اوسي، نو له نورو سره یې اختلافات هم راپیدا کېږي، تر دې چې خبره تر دښمنیو هم رسېږي. خو دا درسته طریقه نه ده، چې یو انسان مو دښمن تر نظر درشي، نو له هغه سره جګړې ته متې ونغاړئ. د دې په ځای سمه طریقه دا ده چې له دښمن

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره هم د ښکر وهلو طریقه غوره نه کړو، بلکې د سولې د اصولو له مخې له هغه سره د جوړجاړي هلې ځلې وکړو.

سوله ییزه طریقه په هر حال کې د عمل وړ ده. یوازې باید دومره وکړو، چې د دښمنۍ له پیدا کېدو وروسته د منفي نفسیاتو ښکار نه شو.

۰۵۰- سوله ییز ښاري

د اسلام پیغمبرﷺ وفرمایل: «مسلمان هغه دی چې له لاس او ژبې نه یې نور خلک خوندي وي.»

د دې معنا دا ده، چې د خدای رښتونی بنده هغه دی، چې په ټولنه کې په نه تشدد ژوند وکړي. نه یې نورو ته له ژبې نه ضرر ورسېږي او نه یې له لاس نه څوک ځور تجربه کړي. دا د انسانیت ټیټ معیار دی. د انسانیت لوړه درجه دا ده، چې ښځه او نر په ټولنه کې داسې ژوند وکړي، چې نورو ته یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګټه ورسېږي. او که څوک نورو ته ګټه نه شي رسولی، نو لږ تر لږه دې دومره وکړي، چې په خپله ټولنه کې دې بې ازاره انسان پاتې شي او نور خلک دې له خپل ازار نه وژغوري.

یو انسان چې له خپلې ژبې او لاس نه نورو ته زیان رسوي، نو خپل انسانیت له لاسه ورکوي او د انسانیت له درجې نه د حیوانیت درجې ته راغورځي. د انسانیت ربښتینی معیار دا دی، چې بنده دومره حساس وي، چې د نورو لپاره ازاري کېدل اصلا ورته د زغملو وړ نه وي.

یو انسان چې په دې مسئله کې حساس وي، هغه نورو ته په زیان رسولو خوښي نه کوي بلکې دا فکر ورسره پیدا کېږي چې ځان مې د انسانیت له درجې نه غورځولی دی. او که کله د ده له لاسه چاته زیان ورسېږي، نو سمدستي پرې خجالته کېږي او د زیان د جبرانولو کوشش کوي. او تر هغه وخته سکون نه مومي، چې له خپل ورور نه یې بښنه نه وي غوښتې او یا یې خپله تېروتنه نه وي جبران کړې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۰۵۱- له زیانه ځان وژغورئ

د اسلام پيغمبرﷺ وفرمايل: «په اسلام کې نه زيان اخيستل شته او نه زيان رسول.» دا حديث يو مهم اجتماعي اصول راته بيانوي. د دې اصول تعلق په نر پورې هم دی او په ښځې پورې هم، په فرد پورې هم دی او ډلې پورې هم، دا اصول د ملي ژوند لپاره هم دی او د بين المللي ژوند لپاره هم.

په اوسنۍ دنيا کې هر انسان په بېلا بېلو حالاتو کې ژوند تېرولو ته اړ کېږي، کله په موافقو حالاتو کې او کله په مخالفو حالاتو کې، کله د ښادۍ په حالاتو کې او کله د غم په حالاتو کې. په داسې حالت کې نر او ښځه په څه ډول په دې دنيا کې ژوند وکړي، د هغه لپاره دا حديث يو هراړخيز اصول دی. ياني دا چې هر انسان دې داسې بې ازاره ژوند وکړي چې له يوې خوا د ده له لاسه چاته هېڅ تکليف ونه رسېږي او له بلې خوا دې دومره ځيرک وي، چې بل څوک هم دا فرصت ونه مومي، چې ده ته زيان ورسوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۰۵۲- ډېر لوی څواک

د اسلام پیغمبرﷺ وفرمایل: «خدای په نرمي هغه څه ورکوي چې په سختي يې نه ورکوي.» په دې تورو کې د فطرت يو قانون بيان شوی دی. هغه دا چې د دې دنيا خالق دا دنيا داسې پنځولې ده، چې دلته په نرمي او نه تشدد کارونه سمبېږي او په سختي او تشدد کارونه ورانېږي. نرمي او نه تشدد ګټوره پايله ورکوي او د سختي او تشدد لاره بې پايلې پاتې کېږي.

د سختي او تشدد لاره د بړاس ويستلو لپاره خو کار ورکولی شي مګر د يوه رغنيز هدف په ترلاسي کې ګټه نه شي رسولی. د رغوني او پرمختګ کارونه يو داسې روش غواړي، چې له پيل وروسته مسلسل دوام وکړي. د پايداره عمل دا ځانګړنه يوازې د نه تشدد په تګلاره کې موندل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۰۵۳- سوله بهتره ده

په قرآن کریم کې خلکو ته خطاب شوی دی، چې سوله بهتره ده. د دې معنا دا ده چې کله یوه شخړه پېښه شي، نو غوره دا ده، چې خلک د نښتې لاره خپله نه کړي بلکې د جوړجاړي لاره دې ونیسي. په ژوند کې بیا بیا ځلې داسې پېښېږي، چې د دوو کسانو ترمنځ په یوه خبره شخړه پېښېږي، په دې حالت کې د خلکو په مخکې دوه ممکنه لارې پرتې وي. یوه دا چې د نښتې او تشدد له لارې د ستونزې د حل کوششونه وکړي او بله دا چې د سوله ییزو خبرو اترو او مکالمې له لارې په خپلو کې جوړجاړی وکړي او شخړه په خپله ابتدایي مرحله کې شنډه کړي.

دا حقیقت دی چې یوازې د جوړجاړي لاره د دواړو خواوو لپاره ګټوره لاره ده. د نښتې طریقه تل سرچپه پایله زېږوي. خپل منځې کرکه ورسره زیاتېږي. او تر کومه چې د اصلي ستونزې خبره ده، هغه هم نه حلېږي. که خلک دې مسئلې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته د نتیجې له کړکیو وګوري، نو هېڅ کله به د مخامختیا روش غوره نه کړي، په دې چې د مخامختیا مسیر انسان له تباهي پرته بل هېڅ ځای ته هم نه رسوي.

۰۵۴- ټولنیز خدمت

په قرآن کریم کې ویل شوي چې د خدای رښتیني بندګان هغه دي، چې په مالونو کې یې د سوالګرو او محرومو خلکو حق معلوم وي. له سوالګر نه مراد هغه څوک دی چې په خوله یو څه وغواړي او له محروم نه مراد هغه سړی دی چې په خوله خو یې نه غواړي مګر بې وسي او بې کسي یې په لویه خوله چیغې وهي.

د خدای رښتیني بندګان تر هغو پورې خپله ګټه د ځان لپاره دُرسته نه ګڼي چې د سایل او محروم برخه یې نه وي ترې ورکړې. دا لارښوونه له هر انسان نه د ټولنې خدمتګار جوړوي. له کومې ټولنې چې دی د ځان لپاره یو څه اخلي، نو دا هم په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځان فرض ګڼي چې بېرته يې هغې ټولنې ته هم ورکړي.

له سایل نه مراد عام اړمن وګړي دي. له محروم نه په ځانګړې توګه هغه خلک مراد دي، چې له یوه علته معذور او یا معیوب شوي وي. د معذورو خلکو خدمت کول د اسلام په نزد مازې ټولنیز خدمت نه دی. بلکې ځان د خدای د ابدي رحمتونو مستحق ګرځول دي.

۰۵۵- ټول انسانان یو دي

د اسلام پیغمبرﷺ وفرمایل: «ټول انسانان د ادم اولاده دي او واورئ چې ادم له خاورې پیدا شوی و.» په دې حدیث کې دا حقیقت اعلان شوی دی چې ټول انسانان برابر دي. په دوی کې ځینې ظاهري فرقونه به وي، خو د حقیقت له پلوه له یو بل سره هېڅ فرق نه لري.

دا حدیث د ټولو انساني اړیکو یو مهم اصول رازده کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او هغه د مساواتو اصول دی. ټول انسانان چې له يوې مادې خلق شوي دي او ټول د يوه نر او ښځې اولاده دي، نو په دوی کې هر ډول فرق او امتياز پخپله په اوبو لاهو کېږي. د دې اصول مطابق، ټول سړي د يو بل د وينې وروڼه (blood brother) دي. او ټولې ښځې د يو بل لپاره د وينې خويندې (blood sisters) دي. دا اصول د انسان او انسان ترمنځ د توپير او امتياز ټول بنيادونه ړنګوي.

۰۵۶- د مشورې ارزښت

په قرآن کريم کې په مشورې ډېر تاکيد شوی دی. د نبي کريم ﷺ په هکله په روايتونو کې راځي چې ده مبارک به همېش په چارو کې له خلکو سره مشوره کوله. مشوره څه ده؟ مشوره دا ده، چې په پېښه شوې مسئله کې د هر کس رايه وغوښتل شي. په دې سره د هر انسان پوهه او تجربه مخې ته راځي او دا ممکن کېږي چې په ډېر بهتر انداز د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستونزې د هوارولو لارې چارې وسنجول شي او په ډېر ښه پلان سره کار پيل شي. له مشورې پرته چې کوم کار ترسره کېږي، هغه به د يوه کس په فکر بنا وي او له مشورې وروسته چې کوم کار کېږي، په هغه کې د ګڼو خلکو فکرونه راټول وي.

مشوره په اصل کې د ټولنيز فکر بل نوم دی. په فردي سوچ او اجتماعي سوچ کې چې کوم فرق وي، هماغه فرق د بامشورې کار او د بې مشورې کار ترمنځ هم دی. له ګڼو علتونو داسې کېږي چې د يوه کس ذهن ټولو اړخونو ته نه رسېږي. مشوره د همدې نيمګړتيا جبران دی. د مشورې له لارې دا امکان مومي چې انسان په چارو کې ډېرې سمې رايې ته ورسېږي، له وړاندې نه د تېروتنو د مخنيوي تدبير وکړي. مشوره د بريالي پلان مهمه برخه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۰۵۷- خبرې بندول نشته

د اسلام پیغمبرﷺ وفرمایل: «د انسان لپاره روا نه ده چې له خپل ورور سره تر درې ورځو نه ډېر خبرې اترې ونه کړي.» د دې معنا دا ده چې که مو له چا سره شخړه راشي او د خبرو بندولو نوبت راشي، نو ډېر تر ډېره د درې ورځو لپاره يې دا کار جواز لري. له درې ورځو نه زيات خبرې اترې بندول په هېڅ حال کې هم روا نه ده. تر هغه وروسته خبره د انسان ايګو (انا) ته رسېږي. د يو چا لپاره غوسه جواز لرلی شي، خو د انانيت جواز د هيچا لپاره هم نشته. غوسه يوه فطري کمزوري ده چې د لنډ وخت لپاره پارېږي خو انانيت يوه بدي ده. انانيت د سرکشۍ مسئله ده. همدا وجه ده چې غوسه د ښښنې وړ ده خو انانيت او سرکشي نه ښښل کېږي. د لنډمهالې غوسې لپاره انسان يو عذر لرلی شي خو انانيت او سرکشي يو داسې جرم دی چې د هغو لپاره هېڅ د منلو وړ عذر نشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۰۵۸- له منلو مخکې پلټنه

په قرآن کريم کې امر شوی دی چې کله د چا په باره کې کوم څه درته وويل شي، نو لومړی تحقيق وکړئ. له دې ښکاري چې له څېړنې پرته يوه خبره منل ډېر نامسوولانه کار دی.

عموما د خلکو طبيعت داسې وي، چې څه يې واورېدل يا يې ولوستل، نو سمدستي يې مني. حال دا چې تجربه راښيي، چې خبر رسوونکی زياتره وختونه په يوه خبره پوره نه وي پوهېدلی او تر نورو يې رسولې وي. خو له څېړنې وروسته په ډاګه کېږي چې اصلي خبره هم نيمګړې وه او له هغې خبرې نه اخيستل شوې پايله هم نيمګړې وه.

له څېړنې پرته يوه خبره منل په زياترو حالاتو کې د تاوان سبب کېږي. په دې سره بدګمانۍ ايجادېږي. خلک د يو بل په باره کې غلطې رايې جوړوي. تر دې چې بعضې وختونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه ناسمه خبره د جګړې او فساد لامل ګرځي. په داسې حالت کې د مسوولیت تقاضا دا ده چې یوه خبره په بشپړه توګه وڅېړو، بې له څېړنې یوه خبره سمه ونه ګڼو.

۰۵۹- ټول انسانان وروڼه، وروڼه

د اسلام پیغمبر ﷺ وفرمایل: «اې خدایه، زه شاهدي ورکوم چې ټول انسانان په خپلو کې وروڼه، وروڼه دي.» دا حدیث د انساني اړیکو بنیاد راته بیانوي. د دې حدیث مطابق، د ټولې نړۍ خلک د یوې کورنۍ مانند دي. هر یوه ته پکار ده چې له نورو سره هماغسې چلند وکړي چې په خپله کورنۍ کې یې له خپل ورور سره کوي. دا اصول د نړیوالې ورورۍ اصول دی. دا اصول د خپل او بل وېش له منځه وړي. د دې اصول په خپلولو سره ټول پردي په خپلو بدلیږي. هیڅ څوک د چا لپاره پردی نه وي. دا اصول ټول انساني پښت په یوه داسې مضبوط تار تړي چې تر هغه بل

(c) ketabton.com: The Digital Library

مضبوط تار نشته.

۰٦۰- درې حرام شیان

د اسلام پیغمبرﷺ وفرمایل: «په یوه انسان د بل بنده درې شیان حرام دي، د هغه وینه، د هغه مال او د هغه ابرو.» دا اصول د دوو انسانانو ترمنځ د ازادي حد تعریفوي. هر انسان ازاد دی. خو د ده ازادي هلته ختمېږي، چېرته چې د بل انسان د ځان، مال او ابرو لپاره خطر ګرځي.

انسان ته په دې دنیا کې ازادي ورکول شوې ده، په دې چې بې له ازادي پرمختګ نه کېږي. خو دا ازادي نامحدوده نه ده، محدوده ده. یو انسان یوازې تر هماغه وخته ازادي لري چې د بل انسان ځان، مال او ابرو ته نقصان ونه رسوي. په کومه شېبه کې چې انسان په دې درې شیانو کې د نورو لپاره خطر وګرځي، د ده ازادي پای ته رسېږي. او خپله فطري ازادي ترې اخیستل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۰٦۱- هر كس مسؤل دی

د اسلام پيغمبرﷺ وفرمايل: «واورئ، له تاسو هر يو شپون دی، او له هر يوه نه به د هغه د رمې په اړه پوښتنه کېږي.» په دې حديث کې د شپون او رمې د مثال په مرسته د ژوند يو حقيقت روښانه شوی دی. هغسې چې شپون خپله رمه لري، همداسې هر انسان د خپلو حالاتو له مخې يوه رمه لري. او په هر شخص فرض دی، چې د خپلې رمې د ساتنې مسؤليت سرته ورسوي.

مثلاً د کورنۍ د مشر لپاره د هغه کورنۍ رمه ده. په ده فرض دی، چې د خپلې کورنۍ اړوند خپل مسؤليتونه په ځای کړي. همداسې په ښوونځي يا پوهنتون کې يو استاد د خپلو زده کوونکو مسؤل دی. په ده فرض دی، چې د خپلو زده کوونکو په حق کې خپل ښوونيز مسؤليت په بشپړه توګه سرته ورسوي. دغه راز يو رهبر د خپلو پيروانو مسؤل دی. په ده فرض دی، چې کوم خلک د ده ملګرتيا کوي، په پوره معنا د

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغوی خیرخواهي وکړي. همداسې د يوې ادارې مشر د هغې ادارې اړوند خلکو په حق کې مسؤل دی. په ده فرض دی، چې په ادارې پورې د مربوطو خلکو په هکله خپل مسؤليتونه ادا کړي.

۰۶۲- له هر یوه سره مرسته

د اسلام پیغمبرﷺ وفرمایل: «له خپل ورور سره مرسته وکړئ، که ظالم وي یا مظلوم. خلکو وپوښتل چې د مظلوم په مرسته خو پوهېږو، خو له ظالم سره څرنګه مرسته وکړو؟ نبي کریمﷺ وفرمایل: ظالم له خپل ظلم نه راوګرځوئ.» اسلام په هر انسان کې دا روحيه روزل غواړي، چې بنده باید د بل انسان خیر غوښتونکی وي. د همدې خیر غوښتنې عملي بڼه مرسته ده. د مظلوم مرسته دا ده، چې له ظلم نه يې وژغورو. د ظالم مرسته دا ده، چې له ظلم نه يې راوګرځوو. له ظلم نه يې د راګرځولو معنا دا نه ده چې له هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره نښتو ته ملا وتړو. د ظالم واقعي مرسته دا ده، چې د اصلاح لپاره دعا ورته وشي، له خيرخواهۍ ډک نصيحتونه ورته وشي. داسې حالات ورته مساعد شي، چې ظالم كس ته د خپلې تېروتنې احساس ودرېږي او د ظلم پرېښودو ته راضي شي. د ظالم مرسته له ظالم نه نفرت كول نه دي بلكې له ظالم سره خيرخواهي كول دي. په نفرت سره ظلم زياتېږي او خيرخواهي د ظلم ريښې وروچوي.

٠٦٣- نرمه رويه

د اسلام پيغمبر خپل ملگري په يوه سفر استول نو د نصيحت په ژبه يې ورته وويل چې له خلكو سره په نرمي چلند وكړئ ځكه چې تاسې اساني كوونكي لېږل شوي ياستئ، سختي كوونكي نه ياستئ لېږل شوي. دا حديث د هرې ځانگې په خلكو پورې تعلق نيسي. په دې حديث كې د هر چا لپاره نصيحت شته. مثلاً يو افسر به له خپلو ماتحتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره د همدې اصول له مخې چلند کوي. يو استاد به له خپلو زده کوونکو سره همدا معامله کوي. يو مدير به د خپل شرکت له کارمندانو سره په همدې ډول برخورد کوي، او داسې نور.

هر انسان ته بويه چې دا نصحيت په پام کې ونيسي. او دا فکر ورسره وي، چې دی چې هر چېرته دی، هغه ځای ته د خدای له لوري لېږل شوی دی. دی به خلک په ستونزو کې نه اچوي، بلکې د اسانی لارې به ورته لټوي.

۰۶۴- د رحم فورمول

د اسلام پيغمبر وفرمايل: «تاسې د ځمکې په اوسېدونکو رحم وکړئ، د اسمانانو خاوند به په تاسو رحم وکړي.» دا يو ساده اصول دی، چې په هر نارينه او ښځينه کې د خير د کار داسې جذبه راپاروي چې هېڅ کله پای نه مومي.

هر انسان د خدای مرستې ته محتاج دی. هره ښځه او

(c) ketabton.com: The Digital Library

هر نر اړتیا لري، چې د ژوند په بېلا بېلو پړاوونو کې د خدای له مرستې برخمن وي. په دې دنیا کې هېڅ څوک هم د خدای له مرستې پرته نه شي کامیابېدلی.

د دې لپاره چې ځان د خدايي مرستې مستحق وګرځوو، تر ټولو اسانه لاره يې دا ده، چې انسان چې د خپل ځان لپاره له خدای نه څه غواړي، هماغه څه دی نورو خلکو ته هم ورکړي. دی غواړي، چې خدای ورسره مرسته وکړي، نو ده ته هم پکار ده، چې له نورو سره مرسته وکړي. دی غواړي، چې خدای ورسره د نرمي چلند وکړي، نو دی دې هم له نورو سره په نرمي چلند کوي. دی غواړي، چې خدای یې له تېروتنو او لغزشونو ورتېر شي، نو ده ته هم بویه چې د نورو له تېروتنو ورتېر شي.

له انسان سره د نرمي او شفقت چلند ګواکې عملي دعا ده او د عمل په ژبه کې دا ویل دي، چې خدایه! ما ستا له بندګانو سره د نرمي او شفقت معامله وکړه، نو اوس ته هم له

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماسره د نرمي او شفقت معامله وکړه.

۰٦٥- خپلمنځي درناوی

په قرآن کریم کې د پیغمبر علیه السلام په ژبه ویل شوي دي چې اې خلکو، ستاسې لپاره ستاسې دین او زما لپاره زما دین. دا آیت راته ښیي، چې په یوه ټولنه کې چې د ګڼو مذاهبو خلکو ژوند کوي، نو د هغو ترمنځ معتدل ماحول ځرنګه جوړ کړو. د دې ساده فورمول دا دی چې د یوه پیروي وکړئ او نورو ټولو ته درناوی وکړئ:

Follow one and respect all.

په مشترکو مذهبي ټولنو کې د سوله ییزې فضا لپاره همدا یوازنی اصول دی. دا دنیا د اختلاف دنیا ده. په دې دنیا کې د اختلافاتو ختمېدل امکان نه لري. په داسې حالت کې د عمل وړ فورمول همدا یو دی او هغه زغم او تحمل دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یانې هر یوه ته دا حق ورکول چې د خپلې خوښې مطابق مذهب یا کلچر ورخپل کړي.

د اختلاف په موضوع باندې له یو بل سره سوله ییز ډیالوگ کولی شو، خو د اختلاف د ختمولو کوششونه لا زیات اختلافات زېږوي، له دې پرته هېڅ هم نه کوي.

۰٦٦- مذهبي درناوی

د پیغمبرﷺ په زمانه کې په مدینه کې ځینې یهودي قبیلې اوسېدې. یوه ورځ د اسلام پیغمبر ولیدل چې په لاره باندې یوه جنازه روانه ده. د اسلام پیغمبر په دې وخت کې ناست و. د جنازې په لیدو پیغمبرﷺ سمدستي له درناوي ورته ودرېده. یوه صحابي وویل، اې د خدای رسوله! دا خو د یوه یهودي جنازه وه. نبي کریمﷺ وفرمایل، ولې هغه انسان نه دی؟

دا حدیث راته ښیي، چې انسان په هر حال کې د درناوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړ دی، هغه که زموږ د خپل مذهب وي او که د بل مذهب، زموږ د قوم وي او یا د بل قوم. په هېڅ پلمه هم د انسان درناوی له منځه نه شي تللی. حقیقت دا دی چې هر انسان هماغه یوه خدای پیدا کړی دی. له دې امله ټول انسانان په یو ډول د درناوي وړ دي.

۰۶۷- په دښمن کې ملګری

په قرآن کریم کې ویل شوي چې که کوم څوک خپل دښمن درته واپسي نو په غبرګون کې تاسې هم دښمني مه ورسره کوئ بلکې ښه رویه ورسره کوئ. د دې یو طرفه برخورد پایله به دا وي چې دښمن به مو هم ملګری شي. د اسلام دا لاربښوونه راته ښیي چې دښمني ابدي شی نه دی. حقیقت دا دی، چې په هر دښمن انسان کې یو ملګری انسان پټ وي. د خپلې یو طرفه رويې له لارې دا احتمال په حقیقت بدل کړئ، خپل دښمن په خپل ملګري بدل کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په غبرګون کې ښکلې رویه د انسان وجدان راویښوي او د چا چې وجدان بیداره وي، هغه بل هېڅ روش هم نه شي زغملی مګر دا چې له دښمنۍ لاس واخلي او ستاسې ملګری شي.

۰۶۸- له نرمي نه بې برخې

د اسلام پیغمبرﷺ وفرمایل: «څوک چې له نرمي بې برخې و، هغه له هرې ښېګنې بې برخې دی.» دا حدیث یو هر اړخیز اصول راته ښيي او هغه په خبرو اترو او اړیکو کې نرمي ده.

هغه انسان چې د نرمي طریقه خپله کړې، هغه به په هره مسئله کې او همېش بریالی وي، ځکه هېڅ څوک له دا ډول یوه سړي سره دښمني نه کوي. خو څوک چې په چارو کې له نورو سره نرمي نه کوي، د هغه به کار له ورانېدو سره ملګری وي، په دې چې هر سړی به له ده نه سر ټکوي. د مخالفینو او دښمنانو په منځ کې به راګیر وي. او د کور دننه او له کور

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه بیرون دواړو ځایونو کې به له هسې مسایلو سره لاس او ګرېوان وي.

۰٦٩- د ساده ګي اهمیت

د اسلام پیغمبر ﷺ وفرمایل: «ساده ګي د ایمان برخه ده.» ساده ګي د ایمان برخه ګڼل د ساده ګي ډېر لوړ اهمیت څرګندوي. ساده ګي د باهدفه انسان تګلاره ده. باهدفه انسان د تجمل او عشرت بار په اوږو نه شي وړلی چې په سهولتونو او عیاشیو کې دې یې سر ډوب وي او د خپل وخت او انرژي یوه برخه په همدې لارو کې ولګوي. د ساده ګي معنا ده، خپلې اړتیاوې یوازې تر لازمي شیانو پورې محدود ساتل، خپل ځان له نا اړینو شیانو سره نه عادت کول، خپل ځان د ارامتیا له شیانو لرې ساتل. ساده ګي په اصل کې ډېر غوره تدبیر دی. ساده ګي دا ممکنوي، چې انسان خپل ژوند په بشپړه توګه د خپل هدف لپاره وکاروي او د ژوند هیڅ برخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې هم له هدف پرته په بل شي کې برباده نه شي.

د انسان د پرمختګ لپاره تر ټولو مهم شی دا دی چې د تفکر بهیر (thinking process) يې له خنډ او ځنډ پرته جریان ولري. ساده‌ګي په دې ذهني بهیر کې ډېر لوی مرستندوی دی. ساده‌ګي د انسان ذهن ته له نورو ټولو شیانو فراغت وربښي.

۰۷۰- د پاکوالي ارزښت

د اسلام پیغمبرﷺ وفرمایل: «پاکوالی د ایمان برخه ده.» له دې حدیث نه معلومېږي چې پاک اوسېدل او خپل چاپېریال پاک ساتل په اسلام کې څومره ډېر ارزښت لري.

اسلام د خپل حقیقت په اعتبار سره دا دی چې د بنده زړه او روح صفا شي. له ککړو فکرونو لاس واخلي او له پاکو فکرونو سره واوسي. خپل دروني وجود همداسې په بنو

(c) ketabton.com: The Digital Library

فکرونو سپېڅلی کړي لکه انسان چې په اوبو سره خپل بدن صفا کوي.

بنده چې خپل درون صفا کړي، نو په طبیعي ډول به غواړي چې بیرون یې هم صفا سوتره وي. دی به په خپل بدن او جامو هم ځانګړی پام ساتي. د خپل کور او خپل ماحول د صفا ساتلو هڅې به کوي. او پاکوالی به د داسې انسان د مزاج تلپاتې برخه وګرځي.

۰۷۱- د منځ لاره

د اسلام پیغمبر ﷺ وفرمایل: «خیر الامور اوسطها» یانې تر ټولو غوره طریقه د منځ طریقه ده. دا لارښوونه په نورو ټکو کې داسې بیانولی شو چې تر ټولو غوره لاره د منځ لاره ده.

په دنیا کې انسان د ګڼ شمېر خلکو په منځ کې ژوند تېروي. په دې حالت کې بهتره طریقه هغه ده چې انسان له

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوم خنډ پرته خپله لاره ووهي او له چا سره يې نښته ونه شي. همدې لارې ته د منځ لاره ويل کېږي. د منځ لاره همېش د اعتدال لاره وي. د اعتدال لاره همېش عملي لاره وي. په دې لاره کې انسان له کوم خطر پرته وړاندې تللی شي. د اعتدال په لاره کې د داسې لوی تاوان اندېښنه نه وي چې د انسان ټول پلان دې وشړېږي او بلاخره د مايوسي او ناهيلي په تغر پښې وغځوي.

۰۷۲- په عاجزي کې بلندي

د اسلام پيغمبرﷺ وفرمايل: «چا چې عاجزي وکړه، رب به بلندي ور په برخه کړي.» دا د خدای ټاکلی قانون دی. د دې قانون مطابق، د عاجزي روش د انسان لپاره د پرمختګ لارې پرانيزي. خو د غرور روش انسان د پستی په خوا بيايي. په عاجزي کې دوه اړخيزه ګټه ده. عاجزي کوونکی دا ګټه کوي چې په زړه کې يې روحانيت راويښېږي، اعلی انساني صفات

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کې راټوکېږي. د خدای فیضانونه وررسېږي. د حقیقت پسندي مزاج يې شخصیت ته لاره کوي. او دا ور‌ټیا مومي چې شیانو ته په بې پرې انداز وګوري.

له چا سره چې په عاجزي برخورد وشي، هغه د خپل وجدان د اواز له مخې د عاجزي کوونکي د عظمت منلو ته مجبورېږي. د هغه په مقابل کې د سرکښۍ جذبه له لاسه ورکوي او مجبورېږي چې د عاجزي کوونکي اخلاقي برتري ومني او د ځان په مقابل کې هغه ته ډېره لوړه انساني درجه ورکړي.

عاجزي صرف یوه تګلاره ده. په دې کار کې په انسان باندې کوم لګښت نه راځي. په عاجزي باندې بنده کوم څه له لاسه نه ورکوي. خو د هېڅ په نه ورکولو سره هم بنده هر څه لاسته راوړي. که د عاجزي په خلاف روش دروغجنه لويي وي، نو د عاجزي مطابق روش ربښتینی انسانیت دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۰۷۳- بې ځایه لګښت نه

په قرآن کریم کې اسراف (بې ځایه لګښت) منع شوی دی. یانې له واقعي اړتیاوو پرته لګښتونه کول. د اسلام پیغمبر ﷺ وفرمایل: «ان من السرف أن تأکل کل ماشتهیت» یانې دا هم اسراف دی چې هر هغه څه وخورې چې ستا زړه یې غواړي.

که انسان خپله ګټه په واقعي اړتیاوو ولګوي، نو دا یې روا حق دی. خو که د خپل خواهش او خوند له مخې لګښتونه وکړي، نو هېڅ څوک هم د دې حق نه لري. که خدای چاته ډېر مال ورکړی وي، نو دا یې په دې خاطر نه دی ورکړی، چې یوازې یې په خپل ځان مصرف کړي. مال د خدای امانت دی او انسان ته پکار ده چې په هماغو ځایونو کې یې ولګوي چې خدای ورته ټاکلي دي. کوم بنده چې داسې ونه کړي، نو ګواکې د خدای په امانت کې یې ځان پوره نه دی ثابت کړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۰۷۴- اجتماعي برکت

د اسلام پیغمبر ﷺ وفرمایل: «د یوه سړي خوراک د دوو کسانو لپاره بس دی او د دوو خوراک د دريو کسانو لپاره بس دی.» په دې حدیث کې د ګډې اوسېدا او په اجتماعي ډول د کار کولو برکت ښودل شوی دی.

په دې حدیث کې د خوړو مثال سمبولیکه بڼه لري. حقیقت دا دی چې دا حدیث د ژوند په ټولو چارو پورې تعلق نیسي. که خلک له یو بل سره په ګډه کار وکړي او په ګډه راشه درشه وکړي، نو کم خلک به هم ډېر لوی، لوی کارونه وکړي. په کمه پانګه کې به هم ډېرو خلکو ته ګټه ورسېږي. له کمو وسایلو نه به هم د ډېرې ګټې ترلاسی ممکن شي. که هر انسان جلا جلا لګیا وي، نو په ډېره وړه دایره کې به یوازې خپل ځان ته ګټه ورسوي. خو که همدا کسان یو بل په خپل کار کې ورګډ کړي، نو په مجموعي توګه به ټولو ته له یو بل نه ګټه رسېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۰۷۵- د انصاف تقاضا

د اسلام پیغمبرﷺ يو ځل په مدينه کې له چانه پور واخيسته. يوه ورځ هغه سړی په خپل پور پسې راغی او د پور د ترلاسي لپاره يې ډېره سخته ژبه وکاروله. د اسلام د پيغمبر ملګرو غوښتل چې سړي ته د خپلې بې ادبي جزا ورکړي. خو پيغمبر عليه السلام له دې کاره راوګرځول او ويې ويل، حقداره د غږېدو لري.

دا له نورو سره د رعايت کولو درس دی. که يو سړی له کومې وجې په غوسه شي يا زشتې خبرې وکړي، نو اورېدونکی دې د رعايت برخورد ورسره وکړي. که يو انسان د بل سړي د زشتو خبرو اورېدو ته تيار نه وي، نو بيا دې له دغسې سړي سره د پور معاملې هم نه کوي. له پور اخيستو وروسته به په هر حال کې پور ورکوونکي دا ته حق ورکوو چې هغه چې په هر رنګ خپل احساسات ښکاره کړي، نو ښکاره به يې. په دغسې يوه معامله کې بايد پور

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخیستونکی د زغم او تېرېدنې لمنه ټینګه کړي. دی داسې نه شي کولی چې پور ورکوونکي ته دې د زغم نصیحتونه پیل کړي.

۰۷۶- له حق نه زیات نه اخیستل

د اسلام پیغمبرﷺ وفرمایل: «که دوه کسان د ځمکې قضیه ماته راوړي. او په دې دواړو کې یو کس په چالاکي سره خپله قضیه وړاندې کړي او له دې امله ځمکه هغه ته ورکول شي، حال دا چې په حقیقت کې ځمکه د هغه نه وي، نو داسې ده لکه د اور ټوټه چې ورکول شوې وي.»

له دې ښکاري چې یو څه چې په رښتیا د سړي حق نه وي، نو که په هغه سودا کې په کوم چل ول له محکمې نه د خپلې خوښې پرېکړه ترلاسه کړي، بیا هم هغه شی د ده نه کیږي. هیڅ عدالتي پرېکړه حقیقت نه شي بدلولی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حقیقت دا دی چې په یوه شي ناروا ولکه په هر حال کې بده ده. د محکمې پرېکړه یوه ناروا نه شي روا کولی. که د انسان وجدان وايي چې پلانکی شی زما نه دی، نو په دې حالت کې د دې لپاره سمه لاره دا ده چې هغه شی خپل حقدار ته وسپاري، نه دا چې د غلطو تدبیرونو له لارې په ناروا توګه د نورو په شیانو ګېډه واچوي. وجدان تر ټولو لویه محکمه ده. تر ټولو لویه پرېکړه هغه ده چې د وجدان له محکمې نه صادره شوې وي.

۰۷۷- د نورو لپاره هم د ځان په څېر

د اسلام پیغمبر ﷺ وفرمایل: «مومن هغه دی چې نورو ته هم هغه څه خوښ کړي چې د ځان لپاره یې خوښوي.» دا د ټولنیزو اخلاق ډېر هر اړخیز اصول دی. هر سړی په دې پوهېږي چې کومه رویه یې خوښه ده او کومه رویه ناخوښه. همداسې دې له نورو سره هم وکړي. له نورو سره دې هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

هماغه رویه وکړي، چې دی یې د ځان لپاره غواړي او له نورو سره دې له هغې رویې ډډه وکړي، چې د ځان لپاره یې نه خوښوي.

د ټولنیزو اخلاقو دا اصول دومره ساده او فطري دی، چې هره ښځه او هر نر پرې پوهېږي. اړتیا یوازې دا ده چې هر انسان په دې برخه کې حساس شي. کوم حساسیت چې دی د ځان لپاره ښیي، هماغه حساسیت دې د نورو په تړاو هم ښکاره کړي. که خلک دا اخلاقي اصول ورتېینګ کړي، نو ټوله جامعه به د خیر او سولې جامعه وګرځي.

۰۷۸- اقتصادي خپلواکي

د اسلام پیغمبرﷺ وفرمایل: «خدای چې د یو چا لپاره د روزي یوه وسیله برابره کړه، نو بیا دې پخپله له هغې نه لاس نه اخلي، مګر دا چې له مجبورۍ نه یې پرېښودو ته اړ شي.» د اسلام د لارښوونې مطابق، رزق په خدای پورې تړلی دی. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدې لپاره کله چې انسان ته د رزق یو سبب په لاس ورشي، نو د خدای له شکر سره دې په هماغه سبب پورې کلک پاتې شي. او که یې له کوم واقعي لامل پرته پرېږدي، نو د خدای له مرستې نه به یې ځان بې برخې کړی وي.

په اقتصادي ژوند کې د بریا راز استقامت دی. په دې حدیث کې د استقامت او خپلواکي لارښوونه شوې ده. په اقتصادي ژوند کې بریا همېش د اوږدې مودې لپاره له خواریو وروسته ترلاسه کېږي. انسان ته پکار ده چې د حال په ځای اینده په نظر کې ولري. په دې ډول په بنده کې استقامت پیدا کېږي او اورومرو به د بریا تر سرحده رسېږي. دا حدیث ګواکې دا خبره رازده کوي، چې د اقتصادي فعالیتونو لپاره په ځان کې د اینده بیني مزاج وروزئ. یوازې د حال په لیدو حوصله له لاسه مه ورکوئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۰۷۹- رزق د خدای له لوري

په قرآن کريم کې ويل شوي چې د ځمکې په سر چې څومره ساکښ دي، د ټولو روزي د خدای په غاړه ده. د اسلام پيغمبر ﷺ وفرمايل: «خدای چې د سړي او ښځې لپاره کومه روزي ليکلې ده، هغه ترې هېڅ څوک نه شي ګرځولی، نه يې څوک کمولی شي، نه يې زياتولی شي.» دا اعلان هر سړي او ښځې ته د داسې روزي ډاډ ورکوي، چې هېڅ تروړونکی يې نشته. د چا زړه ته چې دا خبره لاره وکړي، نو هغه به دوه ګټې وکړي. له يوې خوا به دا باور ترلاسه کړي، چې هر څه چې وررسېږي، هغه به په هر حال کې وررسېږي او د دې عقيدې له مخې به په دې اعتماد سره هلې ځلې کوي، چې زما هڅې ارومرو نتيجه ورکوي. هېڅ څوک هم دومره په زور کې نه دي، چې زما او زما د رزق ترمنځ خنډ جوړ کړي. رزق زما يو داسې حق دی چې پخپله د دې دنيا ښتن زما لپاره ليکلی دی. بيا څوک دی چې دا ليکلی تقدير

(c) ketabton.com: The Digital Library

رنگ کړي.

دا عقیده د انسان له زړه نه د مایوسي احساس رژوي. او ان د مسایلو په هجوم کې هم دا خبره کولی شي، چې یو څوک له مانه زما دنده اخیستلی شي، خو هېڅ څوک دومره زورور نه دی، چې زما تقدیر رانه واخلي.

One can take away my job. But no one has the power to take away my destiny.

۰۸۰- قناعت

د اسلام پیغمبرﷺ وفرمایل: «هغه کس بریالی شو، چې خدای ورته د اړتیا په اندازه روزي ورکړه او ده په دې روزي قناعت وکړ.» له دې ښکاري چې د بریا راز په شتو باندې قناعت کول دي، نه دا چې په نشت پسې د غم په تغره کېنو. په دنیا کې چې بنده هر کله د سمو اصولو له مخې د ګټې وټې هڅه وکړي، نو ارومرو دومره پیسې لاسته راوړي، چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپلو اړتياوو لپاره يې بس شي. که انسان په شتو باندې راضي شي، نو د دې ګټه بنده د ذهني سکون په صورت کې ترلاسه کوي. خو سکون همېشه په قناعت کې وي، او د قناعت معنا ده، په شتو باندې خوشاله کېدل.

خو هغه شخص چې شتو ته په کمه سترګه ګوري او په نشتو پسې منډې وهي، هغه به هېڅ کله مطمئن نه شي. په دې چې په دنيا کې د شيانو هېڅ حد نشته. انسان چې هر څومره شيان هم ځان ته جمع کړي، بيا به هم ځيني شيان پاتې وي، چې دا حرص به ورکوي، چې زه بايد دا شيان هم لاسته راوړم. په دې سره انسان تل د لا ډېرو په حرص کې سرګردانه وي. او همدغه ډول نارامه ژوند به تېروي، تر دې چې په همدې حال کې يې سترګې پټې شي.

۰۸۱- سوال نه کول

د اسلام پيغمبر وفرمايل: «تاسي له چا سوال مه کوئ. په

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې چې بر لاس تر ښکتني لاس نه ډېر غوره دی.» دا د غوره انسانيت لاربښوونه ده. غوره انسانيت دا دی، چې بنده په خپل ځان تکيه وکړي او له نورو څه ونه وغواړي.

غوښتل ساده خبره نه ده، د اخلاقي لوېدا نښه دی. څوک يې چې له نورو غواړي، ګواکې هغه په اسانه روزي ژوند کول غواړي. داسې انسان به د خيرات غوښتلو بيه دا پرې کوي، چې خپل استعداد ته به رشد ورنه شي کړای. د ده په شخصيت کې پټ ځواکونه به همداسې تر ايرو لاندې پاتې شي. د زيار او زحمت جذبه به يې سړه شي. او په هغه کمزوري به اخته شي، چې تن آساني يې بولي. د ژوند سمه طريقه دا ده، چې انسان په خپل ځان بروسه وکړي. خپل ځان له زيار او خوارۍ سره عادت کړي. په خپلو پښو د درېدو هڅه وکړي. او له ځانه نورو ته ورکوونکی جوړ کړي، نه له نورو اخيستونکی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۰۸۲- د تجارت لويه برخه

د اسلام پيغمبرﷺ وفرمايل: «تسعة اعشار الرزق فى التجارة» ياني د رزق نوې سلنه برخه په تجارت کې ده.» په دې حديث کې د فطرت يو قانون بيان شوى دى. هغه قانون دا دى چې د خداى د تخليقي پلان له مخې، په تجارت کې د رزق تر ټولو لويه برخه ايښودل شوې ده.

دا حديث د هر انسان لپاره د اميد خزانه ده. که انسان ته دنده ورپيدا نه شي يا په ميراث کې خپل حقونه ور ونه رسيږي او يا له نورو لارو د ګټې وتې هيله ورسره نه وي، نو پکار ده چې تجارت پيل کړي. د تجارت له لارې به دى دومره ډېره شتمني لاسته راوړي، چې له بلې هيڅ لارې به يې هم نه شوى لاسته راوړلی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۰۸۳- د زحمت مړی

د اسلام پیغمبرﷺ وفرمایل: «الله تعالی له خپل هغه بنده سره مینه کوي چې د زحمت له لارې خپله مړی وګټي.» دا حدیث د زحمت د مړی ارزښت راته ښیي. په زحمت روزي ګټل ساده خبره نه ده. حقیقت دا دی چې د زحمت روزي د ټولو انساني ښېګڼو سرچینه ده. د زحمت مړی تر ټولو ډېره روا مړی ده. په زحمت سره خپله روزي ګټل انسان حقیقت لیدونی روزي. د زحمت مړی په انسان کې د ساده‌ګي مزاج پیدا کوي. د زحمت روزي له انسان سره د نورو په درک کولو کې مرسته کوي. د زحمت مړی انسان له تن آساني نه ژغوري. د زحمت مړی د شخصیت د تکمیل یوه مهمه لاره ده. که مجبوري نه وي، نو بیا هم انسان ته بویه چې د خپل ژوند لپاره د زحمت لاره غوره کړي او په هر حال کې خپل ځان له ارام طلبي وساتي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۰۸۴- په ژبې بندیز

د اسلام پیغمبرﷺ وفرمایل: «د انسان د دروغجنتیا لپاره همدا بسنه کوي چې هره اورېدلې خبره تر نورو ورسوي.» دا حدیث د وینا د ادابو یو ډېر مهم اصول راته بیانوي. هغه دا چې انسان ته پکار ده چې بې سوچه او بې فکره ونه غږېږي.

په اجتماعي ژوند کې بیا بیا ځلې داسې کېږي چې د نورو په خلاف مو ډېرې زیاتې خبرې تر غوږونو رارسېږي. تجربو ښودلې ده چې اورېدلې خبره چې بیا بیا ځلې کېږي، نو له یوې خبرې نه بیخي بل شی جوړ شي. تر دې چې خبره دومره هم بدلېدلی شي، چې یوه رښتیا خبره په دروغو واوړي. د همدې لپاره یوازې د اورېدو له مخې باید یوه خبره تکرار نه کړو. د ښې خبرې په تکرار او خپرولو کې کومه بدي نشته، خو که خبره بده وي، نو تر هغو پورې یې باید وړاندې ونه رسوو، چې د څېړنې په مټ مو ټوله خبره نه وي معلومه کړې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۰۸۵- د غیبت کفاره

د اسلام پیغمبرﷺ وفرمایل: «د غیبت کفاره دا ده چې د هغه چا لپاره د مغفرت دعا وغواړئ چې تاسو یې غیبت کړی دی.» غیبت دا دی چې د یو چا په نشتوالي کې د هغه بدي وویل شي.

غیبت د بدخواهي عمل دی. له بنده نه چې کله د غیبت غلطي وشي، نو پکار ده چې د چا غیبت یې کړی دی، د هغه لپاره د خیرخواهي یو کار وکړي. او د خیر غوښتنې یوه لاره دا ده چې د هغه سړي په حق کې ښې دعاوې وشي. دا به د غیبت کوونکي له لوري په بدخواهي پسې د خیرخواهي معامله وي او ګناهونه به یې ور ورژوي.

۰۸۶- جامع نصیحت

د اسلام پیغمبرﷺ خپل یوه ملګري ته وفرمایل: «ایا تاته

(c) ketabton.com: The Digital Library

جامع نصیحت وکړم؟ ویې ویل هو، اې د الله رسوله! رسول الله ﷺ وفرمایل، د خپلې ژبې ساتنه کوه.»

د ژبې د ساتنې معنا دا ده چې انسان چې څه وایي، نو په غور او فکر یې ووایي. داسې خبره دې نه کوي، چې د نورو زړونه پرې ازارېږي. له داسې خبرې چې په ټولنه کې بدي او فساد خپروي، په هر حال کې ځان وساتي. دا یو حقیقت دی چې زیاتره ټولنیزې بدۍ د ژبې له امله خورېږي. ژبه په خپل واک کې ساتل د ټولنیزو بدیو دروازه تړي او په ژبه واک نه لرل د ټولنیزو بدیو دروازه پرانیزي. دا د انسان سنجیدګي ښیي، چې بنده خپله ژبه همېش په ډېر پام سره وکاروي. د ژبې غلط استعمال دا دی چې سړی د نورو بدۍ بیانې کړي، له نورو سره زشتې خبرې وکړي، د نورو عیبونه ولټوي او په خلکو کې یې افشا کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۰۸۷- صبر او اعراض

د اسلام یوه لاربښوونه صبر ده. په قرآن کريم کې بيا بيا ځلې په صبر تاکيد شوی دی. يو ځای يې فرمايلي چې «ولربک فاصبر» ياني د خپل رب لپاره صبر وکړه. همدا راز فرمايي چې صبر وکړئ او ستاسې صبر د الله لپاره دی. انسان چې کله صبر کوي، نو په ظاهر کې يې دا صبر د يوه انسان په مقابل کې وي، خو د خپل حقيقت په اعتبار دغه صبر د خدای له تخليقي پلان سره د مطابقت کولو په معنا وي.

خدای د دې دنيا نظام داسې هستولی دی چې دلته هر فرد ازادي ولري. د هر چا لپاره د سيالۍ ماحول پرانيستی وي. په دې اساس بيا بيا داسې پېښېږي چې يوه ته له بل نه شکايت پيدا کېږي. د يوه له لاسه بل ته زيان رسېږي. په داسې حالت کې په ناخوښو پېښو صبر کول د خدای په تخليقي طرحې رضا کېدل دي. د صبر د همدې اهميت له مخې خدای صبر د خپل ځان لپاره صبر کول ياد کړي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په قرآن کريم کې اعلان شوی دی چې هغه څوک چې صبر وکړي، بې حسابه اجر او انعام به ترلاسه کوي.

۰۸۸- يو طرفه زغم

د اسلام پيغمبرﷺ وفرمايل: «څوک چې په تاسې ظلم وکړي، تاسو ورته ببښنه وکړئ.» دا خورا د حکمت لارښوونه ده. ظلم د ظلم په ببنلو سره ختمېږي. د ظلم په خلاف ځوابي اقدام کول هيڅ کله ظلم نه ختموي.

د اسلام د پيغمبرﷺ دا وينا په اصل کې د پايله‌محور عمل (result oriented action) لارښوونه ده. که يو شخص د ظلم اقدام وکړي، نو مظلوم بايد تر ټولو دمخه دا فکر وکړي، چې د ده اقدام بايد داسې وي چې مظلوميت يې ورسره ختم شي، نه دا چې مظلوميت يې نور هم زيات شي. هرګوره چې يو مظلوم په دې ډول فکر وکړي، نو پوه به شي، چې ظالم ته ببښنه کول تر ټولو لوی انتقام دی. د ظالم

(c) ketabton.com: The Digital Library

هېرول د ظلم د ختمولو تر ټولو اسانه تدبير دی. ظالم معاف کول د مجبورۍ خبره نه ده، يو ډېر اعلی اخلاقي اصول دی. بنده چې کله ظالم ته ببښنه کوي، نو بايد د خپلواکې ارادې له مخې يې وبښي. د مجبورۍ له مخې يې معافول هم بې ارزښته دي او نه معافول يې هم بې ارزښته.

۰۸۹- د مخ گرځولو تګلاره

په قرآن کريم کې ويل شوي چې له جاهلانو او ناپوهانو مخ وګرځوئ. په دې دنيا کې د برياليو ژوند لپاره دا خورا مهم اصول دی. دا حقيقت دی چې د نباتاتو په دنيا کې چې له ګلونو سره ازغي هم شته، همداسې په بشري دنيا کې د پوهانو په خوا کې په ناپوهو خلکو هم هر ځای ډک دی. هغسې چې د نباتاتو په دنيا کې بنده له ازغيو سره له نښتې پرته ګلونه ورشکوي، په همدې ډول به په انساني دنيا کې هم بنده له ناپوهو خلکو سره له ښکېلېدا پرته د خپل ژوند

(c) ketabton.com: The Digital Library

سفر لنډوي.

له ناپوهو خلکو سره په نښتې هیڅ څوک هم نه شي بريالی کېدلی. د همدې لپاره هوښياري دا ده چې کله انسان له کوم نادانه سره مخ شي، نو له پامه دې يې وغورځوي او خپله لاره دې وهي. د هيچا په وس کې نه ده چې د دنيا ټول احمقان ختم کړي. البته دا د هر چا په وس کې ده چې له احمقانو سره له نښتې پرته د خپل ژوند جوړولو ته دوام ورکړي. له احمقانو نه په مخ گرځولو کې دا انديښنه نشته چې هغوی به لا زوړر به شي. اعراض يا مخ گرځول اور مړ کوي، لمبې يې لا ډېرې نه وزياتوي.

۰۹۰- په صبر کې بريا

د اسلام پيغمبرﷺ وفرمايل: «پوه شئ چې بريا له صبر سره ده.» په دې حديث کې د صبر بې پناه ارزښت ښودل شوی دی. د دې حديث مطابق، صبر د ټولو پرمختگونو زينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده. په دې دنیا کې صبر کوونکی هیڅ کله ماتې نه شي خوړلی. اصلي نکته دا ده چې په دې دنیا کې هر انسان له لوړو، ژورو سره مخ کېږي. هر انسان بیا بیا ځلې له ناخوښو حالاتو تېرېږي. په داسې حالت کې زیاتره داسې کېږي چې انسان خپل همت له لاسه ورکوي. خپل ځان ماته خوړلی احساسوي. خو دا سمه خبره نه ده. حقیقت دا دی چې په دنیا کې د بریا امکانات دومره زیات دي چې هیڅ کله پای نه مومي. له یوې ناکامي وروسته تل بله کامیابي سترګکونه وهي. که انسان له لومړنۍ ماتې وروسته د صبر لمنه ټینګه کړي، نو ډېر ژر به پوه شي چې یوه بله بریا ورته ډېر نیږدې سترګې په لار ده.

۰۹۱- په واړه شر قناعت

د اسلام د پیغمبر ﷺ یوه صحابي عمیر ابن حبیب وویل «ځوک چې د یوه احمق کوچنی شر ونه زغمي، هغه به د

(c) ketabton.com: The Digital Library

احمق لوی شر ګالي.»

هغسې چې په دې دنیا کې هوښیار خلک شته، همداسې دلته ناپوه خلک هم شته. دا ناپوه خلک د خپلې ناپوهۍ له لاسه نورو ته یو نه یو تکلیف او کړاو ور رسوي. دا کړاو په پیل کې کوچنی کړاو وي. د دانشمندي تقاضا دا ده چې دا کوچنی تکلیف وزغمل شي. څوک چې پر کوچني تکلیف له ناپوه سره ښکر په ښکر شي، نو ناپوه ضد اخلي او نور ډېر کړاو هم رسوي. په دې حالت کې غوره خبره دا ده چې کوچنی تکلیف وزغمو، تر څو له لوی کړاو سره مخ نه شو.

۰۹۲- د زغم په مټ دفاع

مشهور صحابي عبدالله بن عباس وفرمایل: «د احمق د حماقت دفاع د زغم په وسیله وکړئ.» د صحابي د دې وینا مطابق، د دفاع یوه مناسبه طریقه دا هم ده چې د ځوابي دفاع لاره خپله نه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دنيا کې بيا بيا ځلې داسې کېږي چې انسان له احمقانو سره مخ کېږي. د داسې احمقانو له شر نه د ځان ساتنې تر ټولو مؤثره لاره د تحمل لاره ده. د تحمل لاره د احمقانه کړنې په ابتدايي مرحله کې شنډوي. خو که د ناپوهانو په مقابل کې د غبرګون لاره ونيول شي، نو د هغوی بدي نوره هم زياتېږي، تر دې چې له وس او توان نه به مو هم ووځي.

۰۹۳- غوسه نه

يو سړی د اسلام پيغمبر ته راغی. ويې ويل، اې د خدای رسوله! ماته يو داسې نصيحت وکړئ، چې زما ټول ژوند ورسره سم شي. نبي کريمﷺ وفرمايل: «غوسه مه کوه.» دا بې له شکه ډېر جامع نصيحت دی. دا يو داسې اصول دی چې که انسان يې خپل کړي، نو د ژوند ټولې چارې به يې سيخې شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اصلي خبره دا ده چې انسان تل په ټولنه کې اوسي. او وخت په وخت له داسې تجربو سره مخ کېږي چې انسان پاروي او غوسه کوي یې. او کله چې انسان په غوسه شي، نو تر هغه وروسته یې په سینه کې د نفرت او انتقام اور لمبور کېږي. نو بنده د غوسه پاروونکي په خلاف یو انتقامي ګام اخلي او بیا هر انتقام یوه بل انتقام ته پوکی ورکوي. په دې ډول په انتقام کې د انتقام یوه سلسله شروع کېږي چې له تباهي پرته هیڅ ځای ته هم نه رسېږي.

په داسې حالت کې د خپل ژوند سفر په بریا سره لنډول د دې تقاضا کوي چې بنده د غوسې په څېر احساساتو باندې پښه کېږدي او منفي حالات هم په مثبت انداز ځواب کړي.

۰۹۴- د غوسې حل لاره

د اسلام پیغمبرﷺ وفرمایل: «کله چې انسان غوسه شي، نو که ولاړ وي، ناسته دې وکړي. که غرېږي، نو غلی دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي.» د دې معنا دا ده چې انسان دې خپل حالت بدل کړي. د حالت دغه تبديلي به يې د غوسې د ختمېدو لامل شي.

غوسه يو اور دی چې په يوه ناخوښه خبره په انسان کې شغلې نيسي. غوسه انسان د تخريبي روش په خوا بيايي. انسان په تاوان اړوي. په داسې حالت کې د هوښياري نښه دا ده چې د غوسې په راتلو سره دې سمدستي د هغې د سړولو تدبير وګوري. د تدبير په مټ انسان خپله غوسه په څو دقيقو کې له منځه وړلی شي. خو که په خپل حال پرېښودل شي، نو انسان ته داسې تاوانونه اړوي، چې جبران به يې بيا هيڅ کله ممکن نه وي.

غوسه کېدل يوه طبيعي خبره ده. پخپله غوسه کېدل کومه بده خبره نه ده، بده خبره دا ده چې انسان په خپله غوسه کنټرول ونه لري. په غوسې نه برلاسي له خپله لاسه د ماتې خوړلو په معنا ده او له خپله لاسه ماتې خوړل بې له شکه تر ټولو بده ماتې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۰۹۵- له شیطان نه پناه وغواړئ

د اسلام پیغمبرﷺ وفرمایل: «شیطان ستاسې دښمن دی. نو هرکله چې تاسې داسې محسوسوئ، چې شیطان مو غولوي، نو ووایئ چې اللّٰهُمَّ اني اعوذبک من همزات الشیطان یانې اې خدایه! زه د شیطان له وسوسو نه تاته پناه دروړم.»

شیطان د انسان دښمن دی. شیطان غواړي چې انسان له سمې لارې بې لارې کړي. انسان ته ډول ډول وسواسونه وراچوي او له حقیقت نه یې د اړولو هڅې کوي. شیطان په سترګو نه ښکاري. په پټه په انسان برید کوي او انسان د دې شیطاني برید پر وړاندې بالکل بې وسه دی. له دې برید نه د ژغور یوازې یوه لاره ده او هغه له خدای نه مرسته غوښتل دي. د خدای وعده ده چې هرکله یو انسان د شیطان پر وړاندې خدای ته پناه وروړي نو خدای ارومرو پناه ورکوي. همدا د دې ستونزې یوازنۍ حل لاره ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۰۹٦- زورور څوک

د اسلام پيغمبرﷺ وفرمايل: «زورور هغه څوک نه دی، چې په غيرتيونه کې خلک لاندې کوي، بلکې په متهو کې زورور هغه څوک دی، چې د غوسې په وخت کې خپل ځان راتم کړي.» دا بې له شکه د بنده د زورورتيا تر ټولو غوره معيار دی. په بدني مبارزه کې يو څوک لاندې کول کومه لويه کارنامه نه ده، دا ډول لويه کارنامه خو يو حيوان هم کولی شي. د يوه انسان د زورورتيا تر ټولو لويه نښه دا ده چې کله غوسه ورشي، نو په خپل ځان بشپړ واک ولري. له غوسې سره، سره د انسانيت له دايرې نه پښه ونه باسي، په خپلې غوسې برلاسی اوسي، نه دا چې غوسه پر ده برلاسې اوسي.

۰۹۷- په سختي کې اساني

په قرآن کريم کې د فطرت له بيان شويو قوانينو څخه يو

(c) ketabton.com: The Digital Library

قانون دا هم دی چې په دې دنیا کې له مشکلاتو سره اساني هم ملګرې ده (الانشراح) یانې له مشکلاتو وروسته نه، بلکې په خپله له مشکلاتو سره په خوا کې د اساني اړخ هم شامل وي. دا د فطرت ابدي قانون دی، هېڅ کله نه بدلیږي.

اصلي نکته دا ده چې په دنیا کې د مشکلاتو په پرتله د امکاناتو اندازه ډېره زیاته ده. که یو مشکل ایجاد شي او یو ځل کوم تاوان ورسیږي، نو له انسان سره ناهیلي نه ښایي. بلکې پکار ده چې خپله فکري قوه او وړتیا په کار واچوي. بنده چې فکر وکړي، نو پوه به شي چې په همدې وخت او همدې ځای کې د ده لپاره ګڼ نور امکانات هم پراته دي. د یوه فرصت په بایللو سره دی دوهم فرصت هم موندلی شي چې له دې فرصت نه په استفادې سره وړاندې لاره ووهي. په اوسنۍ دنیا کې د ژوند بهترین فورمول دا دی، چې ستونزې له پامه وغورځوئ او له فرصتونو استفاده وکړئ. هڅه وکړئ چې مخالف حالات د خپل ځان لپاره په موافقو

(c) ketabton.com: The Digital Library

حالاتو بدل کړئ. خپله ناکامي د لا ښو طرحو له لارې په بريا تبديله کړئ.

د خدای په دې دنيا کې دا ممکن دی چې انسان د خپل عقل په مټ منفي په مثبت بدل کړي. دا امکان د هر هغه چا لپاره پروت دی چې همت ونه بايلي او د ناهيلۍ په وختونو کې هم هيله من پاتې شي.

۰۹۸- د اساني لارې انتخاب

د اسلام د پيغمبرﷺ ميرمنه عايشه د پيغمبرﷺ د عمومي تګلارې په هکله وايي چې د نبي کريمﷺ په مخکې به چې دوه کارونه راغلل نو هميش به يې مشکل انتخاب پرېښوده او اسانه انتخاب به يې ورنيوه.

د دې معنا دا ده چې کله به پيغمبرﷺ د تشدد د لارې او سوله ييزې لارې په منځ کې يوه لاره غوره کوله، نو د تشدد

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاره به يې پرېښودله او سوله ييزه لاره به يې غوره کوله. دغه راز چې کله به يې د نښتې او تېرېدنې په منځ کې يوه لاره غوره کوله، نو تل به يې د نښتې لاره پرېښودله او د تېرېدنې طريقه به يې خپلوله. دغه راز د جګړې او سولې ترمنځ به چې د يوه انتخاب موکه وه، نو همېش به يې جنګ پرېښوده او سولې ته به يې غېږه ورکوله.

همدا حکمت دی. د دې حکمت ګټه دا ده چې انسان له لا زيات وراني وژغورل شي او خپلې چارې په بريالیتوب سره مخکې يوسي. په هره مسئله کې د دواړو تګلارو امکان وي. خو هوښياري هماغه ده چې ښلګه يې زموږ د پيغمبر عليه السلام په ژوند کې ليدل کېږي.

۰۹۹- په ناخوښو کې خير

په قرآن کريم کې يو ځای د نصيحت په ژبه ويل شوي دي چې تاسې به يو شی بد ګڼئ او هغه به ستاسې لپاره ښه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي. او و دې شي چې تاسې به یو شی خوښوئ او هغه به ستاسې لپاره بد وي.

دا ایت د ژوند په ټولو چارو پورې تعلق نیسي. خلک عموما شیانو ته له ظاهري اړخه ګوري. هغوی د ظاهري راښکونتیا له مخې یو شی خوښوي. او هغه شی چې ظاهر یې دلکش نه وي، نو د خوښې وړ یې نه ګرځي او مخ ترې اړوي. خو د خپلې حقیقي پایلې له مخې دا طریقه درسته نه ده.

زیاتره وختونه داسې کېږي چې یو شی په سترګو ښه نه ښکاري، خو د اصل حقیقت په اعتبار د انسان ګټه په هماغه شي کې وي. خو یو شی بیا په سترګو ډېر ښه ایسي، خو د اصل حقیقت په اعتبار هماغه شی انسان په بدو پایلو اړوي. په داسې حالت کې بنده ته پکار ده چې د ظاهر له مخې د شیانو په هکله پرېکړه ونه کړي بلکې د ژورو حقایقو له مخې شیانو ته وګوري او د هماغه له مخې پرېکړه وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰۰- یوه دعا

د پیغمبر علیه السلام یوه دعا په دې ټکو کې راغلې ده «اللّٰهُمَّ ارنا الحق حقا و ارزقنا اتباعه وارنا الباطل باطلا وارزقنا اجتنابه وارنا الاشياء كما هی» یانې اې خدایه! ماته حق د حق په توګه رانښکاره کړه او د حق د متابعت توفیق راکړه او باطل د باطل په توګه رانښکاره کړه او له باطل نه د ځان ساتنې توفیق راکړه او شیان هغسې راته وښایه څرنګه چې دي.

په اوسنۍ دنیا کې تر ټولو ډېر اړین شی دا دی چې انسان عیني یا موضوعي فکرطرز ولري. په دې حدیث کې د همدې فکرطرز لپاره د دعا لارښوونه شوې ده. په دنیا کې انسان په داسې حالاتو کې اوسي چې زیاتره وختونه حق د باطل په شکل کې ویني او باطل د حق په شکل کې. په دې دعا کې بنده خپل رب ته لاسونه لپه کړي دي چې له دې بې لارۍ نه یې وساتي او ده ته هغه لید ورپېرزو کړي چې شیان په خپل اصلي حالت (as it is) کې پرې ولیدلی شي. له سم

(c) ketabton.com: The Digital Library

فکر نه سم عمل زیږي او سم عمل همېش انسان د بریا په لوري رهبري کوي.

د دې پیغمبرانه دعا مطابق، هر انسان له دې فکري مسئلې سره لاس و ګرېوان دی چې حق د حق په بڼه ونه شي لیدلی او باطل د باطل په بڼه. دا ستونزه د شرطي سازي له امله پیدا کېږي. هر انسان له پیدایښت وروسته په یوه چاپېریال کې رالویېږي او په ابتدایي کلونو کې د خپلې ذهني خامي له امله د چاپېریال اغېز په کې ریښې کوي. همدې ته شرطي سازي ویل کېږي. پوخ عمر ته له رسېدو وروسته هر انسان باید دا کار وکړي چې خپل شعور متحرک کړي او د خپلې شرطي کېدا طلسم ماته کړي او غیر شرطي سازي یې وکړي. خپل ځان د واقعیت مطابق د فکر کولو درجې ته ورسوي. د علم تر ټولو لویه ګټه دا ده چې انسان باشعوره کوي او د خپل ځان غیرشرطي سازي ته یې تیاروي. پاسنۍ دعا د همدې غیرشرطي سازي په بهیر کې د ایمان عنصر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورزیاتوي.

پای

تبوک، سعودي عربستان

۱۵ فبروري، ۲۰۲۵

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library